

**TRT Kurumunda, 9 Mart, 8 Mayıs Tarihleri Arasında
Düzenlenen Mesleki Eğitim Toplantılarında Yapılan
Konuşma**

**İNSAN HAKKI OLARAK KİŞİLİK HAKLARI VE
KİŞİLİK HAKLARININ KONUNMASI***

Prof. Dr. Zeki HAFIZOĞULLARI**

Efendim, böyle güzide bir topluluğa hitap edeceğim için gerçekten seviniyorum. Programımızı bir ders olarak düşünmeyiniz, bir söyleşi, bir düşünce paylaşımı olarak düşününüz. O zaman sanıyorum ki karşılıklı diyalog kurmak çok daha mümkün olacak dolayısıyla inceleyeceğimiz konuları birlikte tartışma imkanı bulacağız. Tabii, böyle bir topluluk önünde güzide bir topluluk önünde konuşmak da biraz zorca bir şey. Gerçekten heyecanlandım. Ben 33 senedir kürsüye çıktığım halde ki, öğrencilere ders vermeye alışkınım, sizin karşınıza çıkınca gerçekten de heyecanlandım. Bu da yapacağım işin bir ders olmadığını, bunun dışında başka bir şey olduğunu gösteriyor. Saat 14:00 ile 17:00 arasında bir çalışma yapacağız, dolayısıyla sizden gelen talepleri değerlendirebiliriz, istediğimiz zaman ara verebiliriz. Gene bir ders olmadığı, bir konferans olduğu için, isteyen arkadaşlar pek tabii çıkıp girebilirler, onu da başında hatırlatayım. Dilerim iyi vakit geçiririz. Katkılarınızı da bekliyorum.

Ben konuma başlıyorum.

Şimdi, benim konum kişilik haklarının korunması efendim. Kişilik hakları bugün yapı değişti. Bugün kişilik haklarıyla insan

* TRT Kurumu Genel Müdürlüğü Eğitim Dairesince kitapçık halinde 1999 yılında yayımlanmıştır.

** Prof. Dr. Zeki Hafizoğulları, A.Ü. Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi TRT Yönetim Kurulu Üyesi.

haklarını birbirinden ayırmak mümkün değil. Öyleyse ilk önce insan haklarını görmek gerekir ki, insan haklarının yerini hukukta saptamak gerekir ki, ondan sonra kişilik hakları nedir, nasıl korunmaktadır, bunun cevaplarını verelim ve TRT olarak bizim kişilik haklarıyla ilişkilerimiz nedir, onu belirleyelim. Böyle olunca konumuzun başlangıç noktası, insan hakları olacaktır.

18'nci yüzyıldan önce olmuş olsaydı, Roma Hukuku döneminde olmuş olsaydı, bizim insan haklarına kişilik haklarıyla başlama-mıza gerek yoktu. Çünkü kişilik hakları vardı, kişilik hakları söz konusuydu ancak, kişilik hakları bir insan hakkı olarak nitelendiril-miyordu. İnsan hakkı, insan hakları kavramı, akıl çağıyla, 18'nci yüzyılla birlikte ortaya çıkmıştır. Kişilik hakları bu çağla birlikte biçim değiştirmiş ve "kişinin korunması", bir insan hakkı olmuştur. 18'nci yüzyıl, Fransa Devrimi ile noktalanmış yüzyıl, insanlığın bir dönüm noktasıdır. Bu noktaya gelme kendiliğinden olmamış, bilim-deki bir ilerleme, bir değişiklik olmuştur. Gerçekten 18'nci yüzyı-la kadar bilimin bir algılanma biçimi vardı ki, biz buna bilimin "naklî algılanması" biçimi diyorduk. Kopernik'in ortaya çıkması, güneş sisteminin bulunması, Newton'un mekanikte sağlamış oldu-ğu ilerleme, dolayısıyla yepyeni bir metodolojiyle ortaya çıkmış olması, bilimin algılanması biçimini değiştirmiş, bilim bir "naklî veri" olmaktan çıkmış, artık bir "aklî veri" olarak algılanmaya baş-lanmıştır. Böylece "skolastik düşünce tarzı" yıkılmış, yerini çekir-değini "beşeri aklın" oluşturduğu yeni bir düşünce tarzına bırak-mıştır.

Tabii, bilimin aklî algılanması biçimi, toplumların düzeni üze-rine de etki etmiş, gerçekten toplum nasıl olmuştur, toplum nedir? sorusu sorulmuş, dolayısıyla toplumun "aktî" bir veri olduğu iddia edilmeye başlanmıştır. Gerçekten, birçokları yanında, hepimizin bil-diği, Jan Jack Russo'nun temel eseri "Toplumsal Sözleşme", dedi-ğimiz durumu tartışmaya başlamış, yani toplum bir sözleşmenin ürünü müdür, değil müdür ve daha açık bir ifadeyle toplum yaratıl-mış mıdır, yapılmış mıdır, sorusuna cevap aramıştır. Tartışma, o çağın büyükleri Lok, Hops, Jan Jack Russo ve başkalarının düşün-cesinde toplum aktî bir veri sayılarak noktalanmıştır.

Toplum insan aklının ürünüdür. Onun için toplum bir sözleş-medir.

Bu varsayımın ortaya çıkması bir tercih değildir, siyasi veya ideolojide bir tercih değildir, tersine, yukarıda belirttiğimiz gibi, ta-mamen bilimsel teknik bir zorunluluktur.

Söz konusu bu düşüncelerin yaygınlaşmasıyla birlikte, toplum modelleri de değişmeye başlamış, toplumların siyasi bir tezahürü olan yeni devlet biçimleri veya devletin yeni biçimleri ortaya çıkmış, dolayısıyla feodal- teokratik toplum/hukuk/devlet düzenleri devrini doldurmuş, bunların yerini giderek laik (veya seküler) toplum/hukuk/devlet düzenleri almıştır. Amerikan Devrimi'nin, Fransız Devrimi'nin getirdiği temel değer "laiklik" olmuştur. İngiltere'de bu değer "sekularizm" olarak tezahür etmiştir.

Gerçekten, bu yeni çağda, hukukun kaynağının ilahî irade olduğu hukuk/devlet/toplum düzenlerinden, hukukun kaynağının beşerî irade olduğu hukuk/devlet/toplum düzenlerine geçilmiş, böylece laik toplum/hukuk/devlet düzeni dediğimiz devlet düzenleri, yeni bir çağın kapısı olarak, yeni bir çağın başlangıcı olarak ortaya çıkmıştır. Burada şunu vurgulamak istiyorum; laik toplum/hukuk/devlet düzeni dediğimiz bu yeni toplumsal düzenler, bir tercih değildir, bir zorunluluktur.

Laiklik, Amerikan Devrimi, Fransız Devrimi ile ortaya çıkan yeni çağın bize getirdiği en büyük bir değişikliktir, farklılıktır, yeni bir yaşama biçimidir. Bu yeni yaşama biçimi bir tarzı da ortaya çıkardı. O tarz da şudur; madem toplum yapılmıştır, toplumu kuran irade insanın aklıdır, beşerî iradedir, öyleyse insan, toplumu niçin yapmıştır?

Buradan önemli bir tartışma ortaya çıktı.

Gerçekten toplum kimin içindir, insan için midir, yoksa insan toplum için midir. Toplumun siyasi bir biçimi olan devlet, kişi için midir, kişi devlet için midir? Madem insanlar iradelerini birleştirmek suretiyle kendilerini daha çok güvenceye almak için toplumu, devlet dediğimiz siyasi yapıyı kurmuşlardır, bir kısım haklarını devretmişler bir kısım haklarını da kendilerinde alıkoymuşlardır, öyleyse kendilerinde alıkoymadıkları bu haklar, devletin dokunamayacağı, müdahale edemeyeceği, üstelik kişinin de vazgeçemeyeceği haklardır.

Bu haklara, o gün, "temel haklar", "tabii haklar" denmiştir. Bu haklara, daha sonraki gelişmelerle birlikte, özellikle 1945'ten sonra, "insan hakları" denmiştir. İnsan denen varlık, kendi içinde yaşadığı toplumu meydana getirirken, diğer bir insanla eşit şartlarda hareket etmektedir. Bu bizim Anayasaya kanun önünde eşitlik ilkesi olarak intikal etmiştir. İnsanlar, içinde yaşadıkları toplumu kurarken, eşit

şartlarda, yani dil, din, renk, cinsiyet vb. ayırımı yapmaksızın karşılıklı masaya oturuyorlar, herkes iradesini serbestçe ortaya koyuyor, bu irade devleti, yani egemen silahlı bir örgütü meydana getiriyor. Bu örgütün amacı, insan/kişi dediğimiz varlığı korumak, onun değerlerini korumak, yani serbest iradesiyle devleti kurarken, yedinde tuttuğu salt şahsına bağlı, tabii devredilmez, vazgeçilmez niteliklerini korumaktır. Böylece, tabii haklar, insan hakları kavramı ortaya çıkmış, "insan" hukuk düzeninin, dolayısıyla hukukî himayenin merkezini oluşturmuştur.

Buradan şu sonuç ortaya çıkıyor; kişilik hakları ile insan hakları arasında bir bağıntı varsa, eğer insan hakları ile "laik devlet düzenleri" arasında bir bağlantı varsa, eğer bu doğruysa, kişilik haklarının en iyi korunduğu devlet düzenleri, laik devlet düzenleridir. Ancak laik devlet düzenleri arasında da bir ayırım yapmak gerekmektedir. Her laik devlet düzeninde kişilik hakları iyi korunmuyor. Kişilik haklarının, sadece, temelindeki harcı zorunlu olarak laiklik düşüncesinin oluşturduğu liberal -demokratik devlet düzenlerinde en iyi biçimde korunduğunu görüyoruz. Çünkü kişilik hakları bu düzenlerde doğumla birlikte kendiliğinden kazanılan ve hiçbir zaman vazgeçilemeyen "tabii haklar" olarak algılanmaktadırlar.

Öyleyse nedir bu hakların özelliği?

Bir kere bunlar doğumla birlikte kendiliğinden kazanılan, doğrudan doğruya kişinin şahsına, kendisine bağlı haklardır. İkincisi, bunlar tasarruf dışıdır, bunların devri mümkün değildir, bunlardan hiçbir şartta feragat edilemez. Üçüncüsü, bunlar herkese karşı, tabii aynı zamanda, egemen veya değil her çeşit iktidara karşı ileri sürülen haklardır. Kısacası, bunlar "kişinin" bir tür tezahür biçimidir, ortaya çıkış biçimidir. Bu hakların bir kataloğu var mıdır tartışması yapılmıştır. Gerçekten, Anayasa Mahkememiz, bundan birkaç yıl önce bu tartışmaya başlattı. İnsan haklarının bir kataloğu var mı, bir sayısı var mı, bunlar belli mi? Tartışma esasen "tabii hukuk düşüncesi" denen bu düşünceden kaynaklanmaktadır.

Ortaya şu çıktı.

İnsan hakları kavramı, "beşeri bir dinamizmi" ifade etmektedir, statik bir durum değildir. Ancak insan haklarının bir dinamizmi ifade etmesi, hukukun ötesinde veya hukukun dışında bir insan hakkı olduğu anlamını taşımaz. İnsan hakkı, hukukla sınırlıdır ama, her zaman bir dinamizmi ifade eder. Onun içindir ki, 18'nci yüzyı-

lin teorisyenlerinin koymuş olduğu insan hakları yanında, bugün yeni insan hakları ortaya çıkmıştır. Bunlardan bir tanesi de, sizlerin uğraşmış olduğu konudur. “Anten hakkı”. Dün tasavvur bile edilemeyen anten hakkı, bugün bir insan hakkı olarak karşımıza çıkmaktadır, çünkü ben vatandaş olarak, ilerde de değineceğim, antenden yararlanmak hakkına sahibim.

Böylece, kısaca da olsa, insan haklarının ve buna bağlı olarak “kişilik değerlerinin” veya “kişilik hakkının” ne olduğunu tarihî gelişimi içerisinde ortaya koymuş ve niteliklerini belirtmiş olduk.

Buradan Anayasamıza geçelim.

Anayasamıza baktığımız zaman, Anayasamızın kişilik değerlerine önem vermiş olduğunu görüyoruz. Bir kere kişiyi “dokunulmaz” bir varlık olarak kabul etmiştir. Onun maddi ve manevî varlığı her değerın üstünde bir değerdir. Kişinin maddî ve manevî varlığına dokunulamaz. Maddî ve manevî varlığının sağlanmasında devlet, devlet dışındaki tüm örgütler kişiye yardımcı olmak zorundadır. Kişinin “hür olmaya”, “korkusuz yaşamaya”, “güvenli yaşamaya” hakkı vardır. Bunlar Anayasanın 19'uncu maddesinde ifadesini bulmuştur. Kişinin “kamusal hayatı”, yani toplum içindeki hayatı yanında “özel hayatı” vardır, “gizli hayatı” vardır.

Kişinin özel hayatı, gizli hayatı korunmalıdır. Kişinin özel hayatına girilemez. Bu Anayasanın 20'nci maddesinde düzenlenmiştir. Kişinin özgürlüğünün cereyan ettiği yer, tabiri caizse tam anlamıyla “hükümdar” olduğu yer, meskenidir, evidir. Kişinin meskeninde korunması gerekiyor. evinde, herkese karşı korunması gerekiyor. Öncelikle devlete karşı korunması gerekiyor. Usulüne uygun olmadıkça kişinin evine hiç kimse giremez, oradan bilgi toplayamaz, orada araştırma yapamaz, herhangi bir maksatla orada bulunamaz. Biz buna “mesken masuniyeti” veya “mesken dokunulmazlığı” diyoruz. Bu da Anayasanın 21'nci maddesinde düzenlenmiştir. Kişinin haberleşme hürriyeti var. Haberleşme hürriyeti aynı zamanda kişinin sır hürriyetini de birlikte getirmektedir. Haberleşme hürriyetini sağlayacaksınız ama, kişinin sır hürriyetine dokunmayacaksınız. Haberleşme hürriyeti bir yanıyla da “basın hürriyeti” ile ilgilidir. Haberleşme hürriyeti dar anlamda kişinin mektuplarının, kağıtlarının açılmaması, onlara el konulamaması, konuşmalarının dinlenememesidir. Kişinin, kişi hakkı olarak seyahat özgürlüğü vardır. Anayasamız ile kişinin din ve vicdan hürriyeti düzenlenmiştir. Kişi, istediği şekilde inanmak, istediği şekilde iba-

det etmek hakkına sahip bulunmaktadır, bu Anayasamızın 24'ncü maddesinde düzenlenmiştir. Herkes düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Anayasanın 25'nci maddesinde ifadesini bulan bu hak mutlak, kayıtlanamaz. Kişinin düşüncesini açıklama ve yayma hakkı bulunmaktadır. Anayasanın 26'nci maddesi bu hususu düzenlemiştir. Kişinin bilim, sanat öğrenme, öğretme hakkı bulunmaktadır. Tüm bu haklara baktığımızda, bunların, "basın hürriyeti" dediğimiz bir alanı ortaya çıkardığını görmekteyiz. Kuşkusuz öğrenme, öğretme hakkı bir yönüyle basın hürriyetiyle ilişkili bulunmaktadır. Ancak, basın hürriyeti, kişinin "doğru haber alma hakkı" dediğimiz temel bir hakkından kaynaklanmaktadır.

Gerçekten, liberal-demokratik devlet düzenlerinde, kişinin devlet idaresini eleştirme, devlet idaresi konusunda kanaat oluşturma hakkı bulunmaktadır. Devlet idaresini eylemlerinden ve işlemlerinden dolayı eleştirmek kişinin hakkıdır. Şimdi, kişinin bu temel haklarını üst üste koyduğumuzda, bir yandan o günün teknolojisiyle bağıntılı olarak halen bugün de geçerli bir "basın hürriyeti kavramı" karşımıza çıkarken, öte yandan bugünün teknolojisiyle bağıntılı olarak "radyo-televizyon yayını hakkı" yani "anten hakkı" kavramı, açıkçası basın hürriyetini de içine alan "iletişim hürriyeti" veya "iletişim hakkı" kavramları ortaya çıkmaktadır. Öyleyse, liberal-demokratik bir ülkede, radyo-televizyon yayıncılığının amacı, basın hürriyetinin amacı, hedefi, doğrudan doğruya kişinin kendisidir. Kişinin, öğrenme, öğretme, bilgi edinme hakkının, doğru haber alma hakkının, dolayısıyla kendini yetiştirmesinin ve "kamuoyu" denen değeri oluşturmasının mekanizması, karşımıza basın hürriyeti ve öte yandan "anten hürriyeti" veya "anten hakkı" olarak çıkmaktadır. Basın hürriyeti, Anayasanın 28'nci maddesinde anten hakkı, 26'nci maddesindeki kayıtla 133'ncü maddesinde düzenlenmiştir. Diğer bazı uluslar, basın hürriyeti ile radyo-televizyon yayıncılığını birlikte, aynı kalıp içerisinde, yani aynı özgürlük kalıbı içerisinde düzenlemişlerdir. Bizdeki düzenleme farklı olmuştur. Türkiye Radyo Televizyon Kurumunu değerlendirdiğimde kısaca bu konuya da değineceğim.

Şimdi özetlersek, ortaya şu çıktı:

1- Kişinin kendi iradesi ile kurduğu devletin işleyişinden, eylemlerinden ve işlemlerinden bilgi alma hakkı var. Kendi iradesi ile kurduğu devletin işlemlerini denetleme, kendi iradesi ile kurduğu devletin işleyişine katkıda bulunma hakkı var. Biz buna kamuoyu

diyoruz. Kişinin, kendi temsilcilerini etkileyerek kendi yaşama kuralı olan kanunları ortaya çıkarmak, parlamento önüne götürmek, orada biçimlendirerek, kural haline gelmesini sağlamak şeklinde hakları bulunmaktadır. Tüm bu haklara işlerlik kazandıran, bunları kullanılabilir kılan mekanizma, “basın” olarak, “radyo-televizyon yayıncılığı” olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla, bu açıdan baktığımızda, basın hürriyeti, radyo-televizyon yayıncılığı, yani anten hakkı geniş anlamda bir kişi hakkı olmaktadır. Onun içindir ki, nerede basında “tekel” varsa, orada kişi haklarında bir eksiklik vardır. Nerede radyo-televizyon yayıncılığında tekelcilik varsa, orada kişi haklarında bir eksiklik bulunmaktadır. Zaten radyo-televizyon yayıncılığının, basının tekel olduğu bir yerde, tam, kâmil anlamıyla liberal-demokratik devlet düzenlerinden söz etmek pek mümkün olmamaktadır. Öyleyse sizin yapmış olduğunuz hizmet, daha doğrusu bizim TRT’nin yapmış olduğu hizmet, en önemli bir kişilik hakkı, dolayısıyla en önemli bir insan hakkı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anayasada düzenleme bulan bu kişilik haklarının yansıdığı yer en başta medeni hukuktur. Medeni hukukta, kişilik hakları MK’nin 24’ncü maddesinde korunmuştur. MK’un 24’ncü ve devamındaki maddelerinde kişilerin “isim haklarından”, kişinin “resim hakkından” söz edilmektedir. Basın-yayın kuruluşları kişinin ismini istediği gibi kullanamaz. Kişinin ismi üzerinde hakkı vardır. Bunun hukukî sonuçları bulunmaktadır. Siz kameraman olarak, basın-yayıncı olarak plajdaki bir hanımefendinin kalabalık içerisinde olsa bile, fotoğrafını çekip, televizyonda veremezsiniz. Hukuki bir talepte bulunduğu zaman sıkıntıya girersiniz. Anonimleşmedikçe, yani bir çevre tarafından algılanır olduğu sürece, siz bir kimsenin resim hakkına saygı göstermek zorundasınız. Bir hanımefendi yahut bir beyefendi mayoyla televizyonda görünmek istemiyorsa, onu siz haber olarak veya başka bir görüntü olarak televizyonda veremezsiniz. Ayrıntılarına ilerde değineceğiz.

2- Kişinin iyi bir çevrede, kirlenmemiş bir çevrede yaşama hakkı vardır. Radyo-televizyon yayıncılığı kişi bakımından siyasi, etik, estetik bir “çevre” yaratmaktadır. Kişinin iyi bir çevrede, kirlenmemiş bir çevrede yaşama hakkı, en başta şiddetle, müstehcenlikle ilgili bir konudur. Müstehcenliğin bizi ilgilendiren çehresi, bunun bir basın-yayın faaliyeti olarak karşımıza çıkmış olmasıdır. Kişi kirlenmiş bir ortamda yaşamak istemiyor dedim. Şiddet, kişinin hiç istemediği bir şeydir. Kişinin şiddetten korunması gerek-

mektedir. Bu çerçevede, basın-yayın hayatı, hayatı etkilemektedir. Öte yandan kişinin özel hayatı vardır. Kişinin özel hayatına saygı göstermek gereği Medeni Kanunun emri olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak özel hayat söz konusu olduğunda karşımıza bir problem çıkıyor. Kişilerin bir yandan "özel hayatları" var, öte yandan da kişilerin "kamusal hayatları" var. Kişilerin kamusal hayatları örneğin, ses sanatçılığından devlet memurluğuna, milletvekilliğine kadar uzanan bir çizgidir. Burada ne olacaktır, bu alana müdahale edilebilecek midir, yani bu alan basının, radyo-televizyon yayıncılığının konusu olabilecek midir sorusu ortaya çıkmaktadır. Bu soru, kişinin hayatının sektörlere ayrılmasını, yani kişinin hayatının "kişinin gizli hayatı", "kişinin mahrem hayatı", "kişinin kamuya açık hayatı" biçiminde bir ayırma tabi tutulmasını zorunlu kılmıştır. Genelde, kişilerin kamuya açık hayatı, bizim konumuzu oluşturmaktadır. Ancak, kamu görevi yapan kişilerin kamuya açık hayatları yanında özel hayatları da, her zaman basın organlarının ilgisini çeken bir konu olmuştur. O konu üzerinde de sorumluluğu açıkladığımız zaman duracağız.

Bu geniş yelpaze içerisinde gördüğümüz kişi, bizim sokakta gördüğümüz Ahmet, ya da Hüseyin, vs. şu gördüğümüz tüm değerleri nefsinde taşıyan, üstün bir "hukuki değer" olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu bu varlığın örgün bir biçimde ortaya çıkan tezahürü, konumuz bağlamında, haber alma hakkı, basın hürriyeti, radyo-televizyon yayını hakkı, anten hürriyeti vb. olmaktadır.

Görürsünüz ki bunların hepsi içiçe. Şimdi bu ortaya şunu çıkarılmıştır. Gerçekten, hukukî değerler hiyerarşisinde, ferdi-kamusal bir hak olarak basın hürriyeti mi üstündür, yoksa kişilik hakkı mı üstündür? Bu ikisi çatıştığı zaman ne yapacağız? Örneğin, gazeteci arkadaş, bir kimse hakkında bir yazı yazacak, televizyoncu arkadaş ekrana bir görüntü getirecek. Şimdi, ekrana görüntü getirilirken, bir haber verilirken, yani hizmet görülürken, kişilik hakkıyla gene kişilik hakkının bir tezahürü olan basın hürriyeti arasında bir çatışma olursa acaba üstünlük kimde olacaktır sorusu ortaya çıkmaktadır. Daha önceki düşüncelerde genelde şu deniyordu; basın hürriyeti bir kamu hakkıdır, kamu hakkının üstünlüğü vardır.

Elbette doğrudur. Kişinin, kamunun, doğru bilgiyi alma hakkı bulunmaktadır. Ancak, daha sonra görüldü ki, kamunun yanında öncelikle kişinin doğru bilgiyi alma hakkı bulunmaktadır. Şimdi, siz kişinin doğru bilgiyi alma hakkını yerine getirirken, acaba kişiyi

tahrip edebilir misiniz sorusu ortaya çıktı. Örneğin, yapmış olduğunuz özel bir çalışmayla, kurmuş olduğunuz bir düzenle, haber verme hakkını kullanma adı altında, bir milletvekilinin, bir üniversite profesörünün, bir bakkalın veya sade bir vatandaşın vs. çıplak olarak fotoğrafını çekip, fotoğrafı yayınlatabilir misiniz? Yahut doğru olmayan bir haberi bir kamu görevlisi hakkında verebilir misiniz? Yahut da bir üniversite profesörünü, bir hanımefendiyi plajdayken görüntüleyip, bir afiş yaparak, kamuya açık veya kapalı bir mahalde onu kamunun bilgisine sunabilir misiniz soruları karşımıza çıkıyor. Görüyorsunuz ki, burada, eskiden söylendiği gibi, biri ötekine tercih edilecek iki değer yoktur, iki temel hak yoktur. Tabii, kişilik değerlerinin korunmasının basın hürriyetinin de önünde olduğu düşünülebilir. Ancak, salt bu bağlamda algılandığında, kişilik haklarını korumak adı altında, kamusal hak olma niteliği yanında ayrıca, bir kişi hakkı olan basın hürriyetine kayıtlar getirmeye kalkışma eğilimlerinden korkulabilir. Bundan ötürüdür ki, günümüz düşüncesinde, söz konusu bu iki değer arasında bir derece farkı görülmemektedir. Bugün, basın hürriyetini kullanan kişiler, kişilik haklarına mutlaka saygılı olmak zorundadır, kimsenin bu iki eşit değerden birini ötekine tercihe hakkı yoktur, denmektedir.

Gerçekten, bu iki değerden birini ötekine tercihe kalkarsak, ya çok üstün değer olan kişilik haklarını tahrip ederiz, ya da basın hürriyetinin özünü oluşturan kişinin haber alma, bilgi edinme temel hakkını tahrip ederiz. Bilgi edinme, haber alma temel hakkının tahrip olması demek, insanın insan olarak sahip olduğu en önemli niteliğinden birini, vatandaş olma niteliğini kaybetmesi demektir. Böyle olunca, basın hürriyetini kullanan kişiler, gerek etik bakımından gerekse hukuk bakımından, bu iki eş değeri çatıştırmama becerisini göstermek zorundadırlar. Esasen, işin böylesine ince, böylesine zor olmasından ötürü, kişilik haklarının ihlalleri liberal-demokratik hukuk düzenlerinde titizlikle önlenmeye çalışılmıştır. Bugün, liberal-demokratik hukuk düzenleri, bir anlamda basın hürriyetine de beşiklik eden kişilik haklarının korunması zımında, "basın hürriyetine evet ama kişilik haklarını tahribine hayır" demek noktasına gelmiştir.

Bir kere Anayasamız esas olmak üzere, Medeni Kanun, 24'ncü maddesinde kişilik haklarını korumuştur. Bu bağlamda olmak üzere Borçlar Kanunu, 49'ncü maddesinde, kişilere, kişilik haklarını koruma zımında "tazminat davası" açma hakkı tanımıştır. Ancak Borçlar Kanununun 49'ncü maddesi manevi tazminat imkanlarını

genişletmiş olmak yanında, önemli bir esasas da açıklık getirmiştir. Bu, kişilik haklarının yalan haberle de, doğru olmayan bir haberle de tahrip edilebileceği hususudur. Basın, "doğru haberi" vermekle yükümlüdür. Haber, doğru olmak yanında "güncel" olmalıdır ve haberin verilmesinde kamu yararı bulunmalıdır. Konusu ne olursa olsun, kiminle ilgili bulunursa bulunsun, basının, "yalan haber" vermek şeklinde bir hakkı yoktur. Tabii, doğru haber verilmesi halinde, kişilik haklarının ihlalinden söz edilemez. Bu demektir ki, "doğru haber" kavramıyla kişilik hakları arasında bir bağıntı bulunmaktadır. Doğru haber, ne tazminat doğurur, ne de Ceza Kanununun suç saydığı bir fiili sonuçlar.

Bu durum, haber nedir, doğru haber nedir, doğru olmayan bir şeyin kamuya duyurulması haber midir, sorularını akla getirmektedir. Doğru haber konusunda iki düşünce var. Bunlardan biri, haberin konusunun maddi anlamda gerçek olması; ikincisi haberin edinilme yolunun hukuka uygun olması. Bu ikinci halde haber maddi anlamda gerçek olmasa bile, elde edilmiş biçimi itibariyle hukuka uygunsu, haber doğru haber sayılmaktadır. Şimdi, basın faaliyetine baktığımızda görüyoruz ki, basın faaliyeti hızlı, çok hızlı işleyen, zamanla yarışan bir faaliyet. Öyle ki, basın görevlisinin, bir haberi aldıktan sonra, o haberin gerçekten doğru / gerçek olup olmadığını denetlemesi, işin mahiyeti icabı her zaman mümkün değildir. Eğer her zaman, haberin mutlaka maddi gerçekliği aranacak olursa, o zaman basın hürriyetinin gerektiği biçimde gerçekleşmesi mümkün değildir. Çünkü haber güncel bir şeydir, yani her an eskiyen, yeneden üretilmesi mümkün olmayan bir şeydir. Siz bir bilgiyi, bir şeyin bilgisini en kısa zamanda, eskirmeden kamuya ulaştıracaksınız. İşte, bu zorunlu durum ikinci düşünceyi ortaya çıkarmıştır. Gerçekten denmiştir ki, mutlaka haberin mutlak gerçekliğine değil, haberin elde edilme biçimine bakalım; eğer haberin elde edilme biçimi hukuka uygunsu, yani haber elde edilmiş biçimi itibariyle "doğru" kabul edilebilir nitelikteyse, biz buna, gerçekte yalan da olsa, gerçek haber diyoruz ve bu haberi veren kişiyi koruyoruz. İşte buna, haberin şekli gerçekliği diyoruz. Bugün Yargıtayın kabul ettiği ilkede budur. Gerçekten gazeteci, mesleğinin kurallarına uyarak haberi toplarken, haberin gerçek olup olmadığını içinde bulunduğu şartlar içerisinde araştırmış, oluşa uygun olarak o şartlar içerisinde doğru olduğuna kanaat getirmiş ve haberini vermişse, artık biz onun mutlaka gerçekte öyle olup olmadığını aramıyoruz, haberin gerçek olduğunu kabul ediyoruz, dolayısıyla fiili suç saymıyoruz. Örneğin, bir yayının kuruluşu ciddi başka bir yayının kuruluşundan bir

haberi alıp vermişse, bu yayın kuruluşu bir karineden hareket etmektedir. Söz konusu karine, yayın kuruluşunun kaynak gösterdiği kuruluşun, haberi doğru kaynaktan almış olduğu varsayımdır. Gerçekten, siz bir haberi muteber bir ajanstan almışsanız, ajansın vermiş olduğu haberin, şeklen gerçek olduğu kabul edilir, dolayısıyla hakkınızda bir sorumluluk doğmaz. Sorumlu kaynak, her halde ilk kaynaktır.

Özetlersek, doğru haberin ölçütü, haberin şeklen gerçek gözükmemesidir. Ancak, haberin şekli gerçekliği ile "sövmenin haberini" birbirine karıştırmamak gerekir. Siz, bir haberi verdiğinizde, bir kimse hakkında bir fiil isnadında bulunuyorsunuz. Bir kimse hakkında bir fiil isnadında bulunmak, isnat altında kalan insan bakımından, daima bir başka hakkı da ortaya çıkarmaktadır. Buna ispat hakkı diyoruz. Demek ki basının haber verme hakkı yanında, kişinin, hakkındaki haberin doğruluğunun ispat edilmesini isteme hakkı bulunmaktadır (Any. m. 39, TCK. m. 481).

İspat hakkı, sadece bir kimseye suç olan bir fiilin isnadında, yani bir kimseye "hakeret" teşkil eden bir fiilin isnadı halinde söz konusu olmaktadır. Bir kimseye kişiyi aşağılayan bir "sıfatın" isnadı, genelde hakaret değil sövmedir. Hukuk düzenimizde "sövme" ispat hakkının konusunu oluşturmamaktadır. Affedersiniz, Ceza Hukuku terimi ile konuşacağım, biraz da kaba olacak. Bir insana "eşek" dediğiniz zaman o insanın eşek olup olmadığını ispatlayamazsınız. İşin icabından gelen imkansızlık bir yana, hukuk düzenimizde böyle bir ispat hakkı yoktur. Bir kimseye "hırsız" dediğiniz zaman, Ahmet "hırsızdır" diye yayın yaptığınız zaman, o kimsenin hırsızlığını ispat etmek şeklinde bir hakkınız bulunmamaktadır. Ceza Hukuku kimseye böyle bir imkan tanımıyor. Öyleyse, sövme suçunda ispat hakkı yoktur, ispat hakkı sadece hakaret suçlarında vardır, dikkat ediniz. Kanunu doğru anlayınız. TCK'de hakaret suçları 480'nci maddede düzenlenmiştir. İspat hakkına hemen sonra 481'nci maddede yer verilmiştir. Sövme suçu 482'nci maddede düzenlenmiştir.

Şimdi, biz bir öz eleştiri yaptığımızda şunu görüyoruz. Basının sık sık sövme suçunu işlediğini, kişilere sövdüğünü görüyoruz. Ve dolayısıyla, yargı önüne gittiklerinde bu insanlar diyor ki "ben haber verdim", "haber verme hakkını" kullandım. Oysa, bu kimse, "haber" vermedi, birisine onu aşağılayan bir "sıfat" izafe etti. Bir kimse hakkında bir haber vermekle bir kimseye bir sıfat izafe

etmek birbirinden farklıdır. Haber vermek, bir kimsenin bir fiilini kamuya duyurmaktır. Siz bir kimsenin belli bir fiilini kamuya duyurmuyorsunuz, bir kimseye izafe ettiğiniz tahkiri muhtevi bir sıfatı duyuruyorsunuz. Bir kimseye izafe edilen tahkiri muhtevi bir sıfat haber değildir. Böyle olunca, kişi hakkını kötüye kullanmış olacak ve fiilinden sorumlu olacaktır.

Örnekleri çoğaltabiliriz. Özellikle şu son zamanlarda ortaya çıkan bir hususa değinmek istiyorum. Siyasi çekişmelerin tamamen dışında kalarak son zamanlardaki “Meclis Araştırmalarını” ele alalım. Düşününüz, Anayasanın 98'nci maddesine göre bir Meclis Araştırma Komisyonu kuruldu. Anayasamızda, Meclis Araştırma Komisyonu'nun niteliği bellidir, ne olduğu bellidir. Anayasamızda iki müessese var. Biri Meclis Araştırması Komisyonu, öteki Meclis Soruşturma Komisyonu. Meclis Soruşturma Komisyonu'nun niteliği, Meclisin bir tür “yargılama işlevine” sahip bir organı olmasıdır. Adli faaliyet yapan bir organ ile Meclis Soruşturma Komisyonu'nun hiçbir farkı yoktur. Meclis Soruşturma Komisyonu Anayasanın 100'nci maddesine göre kurulur.

Meclis Araştırma Komisyonu var. Meclis Araştırma Komisyonları, ülkedeki bazı olayların incelenmesi için kurulurlar. Görevleri Anayasanın 98'nci maddesinde gösterilmiştir. Son zamanlarda kurulan Meclis Araştırma Komisyonlarının faaliyetlerini izledinizse, Komisyona çağrılan kimselerin, üçüncü kişilere hakaret ettiklerini, sövdüklerini izlemiştinizdir. Birisi bir başkası hakkında “efendim o hırsızdır” dedi. Bu kimse “tanık” değil. Şimdi, acaba, bu beyan haber olarak nitelendirilebilir mi? Basın, gazeteci sövmenin haberini vermekten ötürü sorumlu olacak mıdır, yoksa bir hakkını mı kullanmıştır? Gerçekten bir kimse, Meclis Araştırma Komisyonu huzuruna geldi, beyanda bulundu. Bu beyana “ifade” demek mümkün değil, çünkü ifadenin ne olduğu hukukta bellidir. Hakim önünde yahut da adli merciler önünde yapılan beyana biz ifade diyoruz. Poliste verilen beyana ifade diyoruz. Cumhuriyet Savcısının önünde yapılan beyana ifade diyoruz. Şimdi, Araştırma Komisyonu, örneğin beni çağırdı. Ben, huzurda dedim ki, bu Ahmet var ya biliyorum, hırsız, devleti soyup götürdü, dedim. Araştırma Komisyonu'ndaki tutanaklara geçen bu sözleri basın alsın, kamuya duyursa, acaba bu bir “haber” sayılacak mıdır? Benim düşünceme göre, şekli gerçeklik ölçütü açısından bakıldığında bile basın, Meclis Araştırma Komisyonunda cereyan eden bir faaliyeti kamuya duyururken, kişilik haklarına saygılı olmak zorundadır. Bizce, söz konusu bu fa-

aliyet yapılırken “suç” işlenmiştir. Gerçekten, oraya çağırılan insanlar birbirlerine sövdüler, hiç kimse de kalkıp bunlara demedi ki, kardeşim, sen “taraf” değilsin, “tanık” değilsin, “bilirkişi” hiç değilsin, yargısal hiçbir sıfatın yok, o halde başkaları hakkında niçin isnatlarda bulunuyorsun, başkalarına niçin sövüyorsun? Bir şahit yalan söylerse bu, Ceza Kanununda “yalan yere tanıklık suçu” sayılmıştır. Tarafsan, Ceza Kanunu taraflara “adli muafiyet” sağlamış, bunların bir çözümü var. Meclis Araştırma komisyonunda kimse ne taraftır, ne tanıktır, ne de bilirkişidir. Şimdi, Meclis Araştırma Komisyonu’nda, herkesin herkes hakkında söylediği tahkiri muhtevi sözleri nasıl temizleyeceksiniz? Burada, benim düşünceme göre basın, Araştırma Komisyonunun tutanaklarını yayınlamakla haber verme hakkını kullanmış olmaz, bu hakkı kötüye kullanmış olur, kişilik hakları zedelenmiş olur. Kişiler dava açmış olsalardı, bence davayı kazanırlardı.

Gene, örnekleri çoğaltabiliriz. Diyelim ki, bir kimse hakkında özel yöntemler kullanarak bilgi topladınız ve açıklamalar yaptınız, daha sonrada bu kişi gitti intihar etti. Bir doktor hakkında bir haber yaptınız, haber üzerine doktor yargılandı, acı çekti, ama sonunda aklandı. Şimdi, bunlara baktığımız zaman, acaba basının haber verme hakkını kullandığını söyleyebilir miyiz? Yapılan bu faaliyet gerçekten bir haber verme faaliyeti mi? Bu sorulara olumlu cevap vermek bence çok zor. Burada basının, hakkını kötüye kullandığı kanaatindeyim.

Birde şu var. Basın öyle bir kuruluştur ki, örneğin TRT’nin ekranlarından bir görüntüyü siz Türkiye’ye ulaştırdığımız zaman, o görüntünün yalanlanması yayını Türkiye’ye ulaştırmak her zaman kolay olmadığı gibi, ulaştırdığımız zamanda, TRT’nin kişi üzerinde yapmış olduğu tahribatı önlemeniz mümkün değildir. Görüyorsunuz ki, bugün, basın-yayın mensuplarının görevleri çok büyük bir önem kazanmış bulunmaktadır. Eğer söz konusu bu görevler gereğince yerine getirilmezse, kişi haklarını tahribin de ötesinde, bizzat demokratik devlet düzeni tahrip edilmiş olur. Basın hürriyeti, bir tek kayıtla, yani doğru haber vermek kaydıyla mutlaklıktır. Doğru haber verildiğinde kişi hakları ihlal edilmiş olmaz. Evet, basın hürriyeti bir kayıtla, kişilik haklarını korumak kaydıyla mutlaklıktır. Bu nitelikleri koruyamayan bir basın hürriyeti, sadece kendi varlığı bakımından değil, aynı zamanda o ülkedeki toplumsal-demokratik yaşam tarzı bakımından da sıkıntılar yaratır. Ancak, sorunun çözümü, basın hürriyetini kısıtlamak değildir. Basın hürriyeti-

tini ne kadar kısıtlarsak, o kadar çok zarar görürüz. Bunun örnekleri tarihte görülmüştür. Burada yapılacak olan, basın hürriyetini düzenlemektir. Basın mensuplarının kişilik haklarına saygılı olmalarını sağlayabilmek için basın hürriyetini en son noktasına getirmek, ama hakkı "kısıtlayarak" değil, tersine "düzenleyerek" getirmek amaç olmalıdır. Zaten, basın hürriyeti kısıtlandığında, çoğu kez kişi haklarının korunması da mümkün olmuyor. Basın hürriyeti "teminatını" da kendi içinde taşır. Basın hürriyetinin kullanımı kişiye bir zarar verdiğinde, çarenin gene basın hürriyeti içerisinde olduğu görülmektedir. Basın Kanununa baktığımızda, Kanunun, 19'nci maddesinde, kişilere "cevap ve düzeltme hakkı" tanıdığını görüyoruz. Cevap ve düzeltme hakkının amacı şudur; bir şey tazminatın konusu, ceza hukukunun konusu olmayabilir. Ancak, o şeyin düzeltilmeye ihtiyacı vardır. Düzeltme ve cevap hakkı bunun içindir. Bazen, kişi, kendi özel nedenlerinden ötürü yargı önüne gitmek istemeyebilir, yargıda uğraşmak istemeyebilir. Bu halde de haberin düzeltilmesi istenebilir. İşte, bunun için cevap ve düzeltme hakkı tanınmıştır. Gene kişi, hem yargı önüne gitmek isteyebilir, hem de cevap ve düzeltme hakkından yararlanmak isteyebilir. Tabii, cevap ve düzeltme hakkı, bu haller için de tanınmış bulunmaktadır.

Ancak, biz, Kanunun 19'nci maddesine baktığımızda, bunun mutlaka gözden geçirilmesi gerektiğini görüyoruz. Çünkü düzeltme hakkının kullanımı öylesine zorlaştırılmıştır ki bunun sıradan bir vatandaş tarafından kullanılması mümkün değildir. Bu hakkın kullanılması için bir avukata gideceksiniz. İş o kadar zora sokulmuştur ki, bu alanda uzman olmayan bir avukatın, işi düzgün yapabilmesi mümkün değildir. Siz, kişiyi teminat altına almak için, Basın Kanununun 19'ncü maddesinde düzeltme hakkı tanıyor sunuz. Kişi, bu düzeltme hakkından yararlanamıyor. Bu bir çelişkidir. Sanıyorum ki, en kısa zamanda, 19'ncü maddeyi daha işler hale getirmek gerekmektedir. Burada korkulan şey şudur; eğer düzeltme hakkı kolay hale gelirse her vatandaş düzeltme hakkına başvurur, bu da gazetelerin itibarını zedeler düşüncesidir. Aslında diğer ülkelerde de benzer düşünceler olmuş, ancak daha sonra görülmüş ki, düzeltme hakkının kişi lehine değiştirilmesi basını engellememiş, tersine basının daha iyi çalışmasına, hatta gazetelerin daha çok satmasına neden olmuştur. Bizim kanunun 19'ncü maddesi kişiyi koruyamamaktadır ve yanlıştır. Basın, eğer daha etkili olmak istiyorsa, düzeltme hakkının kullanımını kolaylaştırmak zorundadır. Bu sağlandığı zaman, başlangıçta belki sorunlar çıkar ama 3-5 yıl içerisinde bundan basın, dolayısıyla kamu kârlı çıkar. Çünkü düzeltme hakkı-

nı kullandığında sonuç alan vatandaş, basına daha çok güvenir. Bugün, baktığımızda, vatandaşın basına pek fazla güveni olduğunu söylemek imkanına sahip değiliz. En azından böyle bir duygumuz var. Belki bu bilimsel değil, ama eleştirilse de, böyle bir duygumuz var. Öyleyse basın gibi kişilik haklarının teminatı olan bir kuruluşun, yani kişilik haklarını ihlal eden değil, tersine korumakla yükümlü bulunan bir kuruluşun güvenilir olmaz konumuna düşürülmesi bağışlanmaz bir haksızlıktır. O nedenle, bizzat yazılı, sözlü ve görsel basının katkısıyla, Basın Kanununun 19'ncü maddesi ve diğer ilgili mevzuat değiştirilmelidir.

Efendim, böylece, TRT'ye gelmiş bulunuyoruz.

Daha az sıkıcı bir yere geldik. Şimdi bizimle ilgili bir konuyu tartışacağız; radyo televizyon yayıncılığı. Sonuçlarını tartışacağız. Daha sonra karşılıklı bir tartışma yapalım. Siz sorularınızı sorunuz, o sorular üzerinde tartışmalar yapalım. Böylece, hem programımızı bitirmiş oluruz, hem de iki önemli şey yapmış oluruz; bir kere, sizin kafanızdaki sorular cevaplandırılmış olur. Burada, bir çözüme ulaşmasak bile, en azından, bir tartışmayı başlatmış oluruz. Sonra, sizlerin katkısıyla, ben kendimi test etmiş olurum. Gerçekten, söylediğim şeyler yerini bulmuş mu, bulmamış mı, onu değerlendirmiş olurum.

Kuşkusuz, radyo-televizyon yayıncılığıyla, kişilik hakları ilgili bulunmaktadır. Bugüne kadar bizim tanıdığımız hürriyet türü "basın hürriyeti" olmuştur. 18'nci yüzyılda, basın hürriyeti, çok temel bir problem olarak ortaya çıkmış, büyük kavgalar verilmiş, basının değeri anlaşılmıştır. Tabii zamanla, tekten çoğa, tekellikten çoğulculuğa gidilmiştir.

Her basın faaliyeti, düşüncenin bir çeşit kurumlaşması, örgünleşmesidir. Liberal-demokratik devlet düzenlerinde, basın hürriyeti, "sansür kavramı" ile birlikte gelmiştir. Gerçekten, devlet bir haber daha ortaya çıkmadan önce, yani yayınlanmadan önce, haberi zararlı veya tehlikeli sayarak, onun ortaya çıkmasını engelleyebilir mi, basın araçlarına, matbaaya vb. el koyabilir mi tartışması, uzun yıllar sürmüştür. Sonunda şu ortaya çıkmıştır. Devlet, basına sansür koyamaz, basına sansür konulamaz. 18'nci yüzyılın, yani aydınlanma döneminin getirmiş olduğu temel ilke budur. Gerçekten, bu ilkenin ortaya çıkması, bir devrim olmuştur. Bir haber yazısı, bir eleştiri yazısı, bir fıkra vb. bir suçu içeriyorsa, bu ancak yayınlan-

dıktan sonra yargıda tartışılacak bir konudur. Yayından kim zarar görmüşse, elbette ki, o kimse, unutmayalım devlet de bir kimsedir, yargı önüne gidip, haklarını almak imkânına sahip olmalıdır. Bu mekanizmalar kurulmalıdır, hem de tam, eksiksiz kurulmalıdır. Ama, haber daha kaynağındaiken, devlet tarafından, idari yollarla ne denetlenebilmelidir, ne de engellenebilmelidir. Bu, niçin konu? Bu, en başta şunun için konu. Eğer devlet fert için ise, eğer devlet benim iradem sonucu ortaya çıkmış bir siyasi teşekkül ise, ben, devletin organlarını, eylemlerinden ve işlemlerinden ötürü denetleyebilmeliyim. Bundan dolayıdır ki, demokratik bir devlet, organlarının işlemlerinden ötürü kendisinin denetlenmesi imkanlarını, idari yollarla önceden ortadan kaldıramaz. Tersine, devlet, benim kendisini, daha doğrusu devlet idaresini işlem ve eylemlerinden dolayı eleştirmek hakkımı sağlamak zorundadır. Bu da ancak sansürsüz bir basınla olabilir. Böylece, "basın hürriyeti" dediğimiz temel hürriyet, "basın hürriyetinden yararlanma hakkı" dediğimiz temel hak, radyo-televizyon yayıncılığına kadar geldi, standartları da oluştu, dolayısıyla demokrasilerde "dördüncü bir kuvvetten" söz edilmeye başlandı. Yasama, yürütme ve yargı erki var. Liberal-demokratik ülkelerde, bunların yanında, bir de "hür basın" var. Hür basın, yani tekelsiz çoğalan basın, söz konusu bu düzenlerde, "dördüncü kuvvet" olarak nitelendirilmektedir. radyo yayıncılığı, 1900'lerden sonra başlamıştır Bu yıllarda, ilk kez, kitle iletişim aracı olarak, "sinema" ortaya çıkmıştır. Biz, İzmir İktisat Kongresinde, Çiftçi Grubunun İktisadi Esaslarında (m.9), sinema filimlerinin değerini ortaya koymuşuz. Ancak başarılı bir uygulama yapılamamış. İtalyanlar, kısa zamanda bu aracın değerini anlamış, dolayısıyla sinemadan bir "kitle propaganda vasıtaları" olarak yararlanmaya başlamıştır. Cincittà bu amaçla doğmuştur. Gerçekten, o günün ideolojik siyasi rejimleri, nazizm, faşizm, komünizm, vb. ideolojilerinin yayılmasında ve tutmasında, kitle iletişim araçlarını, tabii sinema, radyo da dahil, başarıyla kullanmışlardır.

1945'lerden sonra, yavaş yavaş, radyo-televizyon yayıncılığının başlamakta olduğunu görüyoruz.

İkinci Dünya Savaşından önce, totaliter devlet düşüncesi, basını, sinemayı, radyo yayıncılığını etkilemiştir. Basın, radyo yayıncılığı tekelleştirilmiştir. Totaliter devletler, basını, radyo yayıncılığını tekelleştirmekle birlikte, hakimiyetlerini artırmayı başarmışlar ve giderek her şeye hakim olmuşlardır. Basını tekelleştirmek, basını, radyoyu elde etmek, birçok şeyi elde etmektir. Böylece, propaganda

dediğimiz olay ortaya çıktı, siyasi iktidarın istediği haberi istediği şekilde verdirip, kamuoyunu istediği şekilde biçimlendirmesi meselesi ortaya çıktı. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliğinde, bu mekanizmalar, daha da şiddetli bir biçimde kullanılmaya başlandı. Öyle ki, basın, sinema, radyo yayıncılığı ve rejim arasında organik bağıntılar kuruldu.

Televizyon yayıncılığının ortaya çıkmasıyla birlikte, işler daha da karmaşıklaştı. Radyodaki o tekdüzelilik ortadan kalktı. İnsanlar bizzat ses ve görüntüyle karşı karşıya gelmeye başladılar. Estetik değerler ortaya çıktı. Etik, toplumsal-siyasi yeni kaygılar ortaya çıktı. Ayrıca, “reklam” dediğimiz çok önemli bir faaliyet alanı ortaya çıktı. “Reklam pazarı” dediğimiz pazar olayı ortaya çıktı. Öte yandan, bu cihazın, bir kültür aracı olarak, bir eğlence aracı olarak, siyasi tansiyonları kontrol etme aracı olarak çok önemli işlevlerinin olduğu görüldü. Ayrıca, yayıncı insanın içinde yaşadığı yeni bir “kültür ortamı” meydana geldiğinden, kişinin, kişiliğinin oluşmasıyla radyo-televizyon yayıncılığı arasında bağıntılar kuruldu. Böylece, radyo-televizyon yayıncılığı, toplumların çok önemli bir sorunu haline geldi. Gerçekten, çağımızda, doğa nasıl kirletiliyorsa, doğanın kirletilmesi insanın sağlığına nasıl zarar veriyorsa, aynı şekilde, radyo-televizyon yayıncılığı da kirletmeye, dolayısıyla “çarpık kişilikte” insanlar yaratmaya başladı. Radyo-televizyon yayınlarından beklenen, kişinin, kişilik değerlerini geliştirmek, estetik değerlerini, insanî değerlerini artırmak, ona barışçıl duygular vermekken, bir baktık ki, radyo-televizyon yayıncılığı, iki şeye hizmet etmektedir; bir kere, radyo-televizyon yayıncılığı, “devletin isteklerine” hizmet etmeye başlamıştır. Özellikle, totaliter devletlerde, devlete hizmet, radyo-televizyon yayıncılığının amacı olmuştur. Öte yandan, radyo-televizyon yayıncılığı, eğitmek, etik, estetik değerler kazandırmak, “kişiyi değerli kılmak” yerine kişiye zarar vermeye, dolayısıyla “çarpık kişilikler” yaratmaya başlamıştır.

İşte, bu durum, radyo-televizyon yayıncılığının denetimi sorununun ortaya koymuş, dolayısıyla radyo televizyon yayıncılığı, ulusal ve uluslararası düzenlemelerin konusu olmuştur. Radyo-televizyon yayıncılığı düzenlenirken, çeşitli modeller seçilmiştir. Ahmet Tarakçıoğlu Beyefendi, bunlardan bir tanesini araştırdı, getirdi. Bu, BBC modelidir. BBC, “anonim şirket” modelinde kurulmuş, özel hukuk tüzel kişisi olarak kurulmuş ve daha sonra, bu özel hukuk tüzel kişisi, kral ile bir imtiyaz sözleşmesi yapmıştır. Ben, İtalyan televizyonuna, RAI’a baktım. RAI’ın kuruluşuna baktığımız

zaman, onun da, özel hukuk hükümlerine tabi bir anonim şirket şeklinde kurulduğunu, ancak Hükümetle, Ulaştırma Bakanlığı'yla bir imtiyaz sözleşmesi yaptığını görürüz. Daha başka oluşumlara baktığımızda, kısmen liberal-demokratik bazı devletlerde, ama özellikle totaliter devletlerde, radyo-televizyon yayıncılığının, doğrudan doğruya devletin yayın organı olarak, hükümetin emrinde, "tamamen hiyerarşik bir yapıda" örgünleştirildiğini görürüz.

Bize gelince, radyo-televizyon yayıncılığına başladığımızda iyi bir noktayı tutmuşuz, ancak o günün şartlarının zorlamasının sonucu olarak, radyo yayıncılığını, basın hürriyetinin bir parçası olarak düşünmemişiz. Bir başka yerde, "devletin idari yapısı" içinde, yani "idarenin" içinde düşünmüşüz. "Tekel" olarak düşünmüşüz. Anayasaya baktığımızda, radyo-televizyon yayıncılığının, "yürütme erki" içerisinde düzenlenmiş olduğunu görüyoruz. Gerçekten, radyo-televizyon yayıncılığı başlangıçta, yürütme erki içerisinde "tekel" olarak oluşturulmuştur. Bununla birlikte, radyo-televizyon yayıncılığı, idareden "özerk" ve "yayınlarında tarafsız" kılınmıştır. Öte yandan, radyo-televizyon yayıncılığı, devletin yürütme erki içerisinde, bir "kamu tüzel kişisi", "iktisadi bir kamu tüzel kişisi" olarak örgünleştirilmiştir.

Ancak, daha sonra Anayasanın 133'ncü maddesinde yapılan bir değişiklikle, radyo-televizyon yayıncılığında tekele son verilmiş, böylece devletin resmî radyo-televizyon kuruluşu "TRT" yanında, devletin özel radyo-televizyon kuruluşları ortaya çıkmıştır.

TRT, Anayasaya göre, özerk, yayınlarında tarafsız, iktisadi bir kamu tüzel kişisidir.

Gerçekten, Anayasa, radyo-televizyon yayıncılığını değişik 133'ncü maddesinde düzenlemiştir. Anayasanın 133'ncü maddesinin, Anayasanın sistemi içerisinde aldığı yer, yürütmedir. Öyleyse, özel televizyonlar da yürütme erki içerisinde yer almış bulunmaktadır. Bu demektir ki, yürütme erkinin dışında, bir radyo televizyon yayıncılığı Türkiye'de mümkün değildir.

Bu yeniden yapılanma, bir kanunla, türkiye radyo-televizyon yayıncılığını güden ilke ve esasların yeniden belirlenmesini, idari bir düzenin ve bu düzeni sağlayacak idari bir kuruluşun oluşturulmasını zorunlu kılmıştır. Bu kanuna baktığımız zaman, siz, burada yayın ilke ve esaslarını göreceksiniz. Türkiye'de, tüm radyo televizyon yayınları, gerek yayınlarında, gerekse "idari teşkilatlanmalarında" bu kanunda gösterilen ilkelere ve esaslara uygun

davranmak zorundadırlar. Buradan birçokları yanında iki temel mesele ortaya çıkmaktadır. Bir kere, tüm radyo-televizyon kuruluşları, kanunun emrettiği biçimde, "Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun" idarî denetimi altında yayın yapmak zorundadırlar. Öte yandan, radyo-televizyon yayınında çoğulculuk, frekans tahsisi dediğimiz karmaşık bir meseleyi ortaya çıkarmıştır. Kanun, belli bir sürede, frekans tahsisinin yapılmasını emretmektedir. Ancak, mesele halâ yönetimleri ve kamuoyunu meşgul etmektedir.

TRT'yi düzenleyen Anayasanın 133'ncü maddesinin 2'nci fıkrasına baktığımız zaman, çok ilginç sonuçlara ulaşıyoruz. Gerçekten Anayasa, TRT'yi devletin özel televizyonları arasında saymamış, ona özel bir yer vermiş, böylece devletin, bir kanunla, "resmî bir radyo-televizyon kuruluşunun", yani bir "kamu televizyon kuruluşunun" oluşturulmasını emretmiştir. Bakınız, göreceksiniz, devletçe, bir kanunla, kamu tüzel kişisi olarak kurulan Türkiye Radyo-Televizyon Kurumunun, Anayasanın emri gereği olarak "özerkliği" ve "yayınlarnın tarafsızlığı" esastır.

Gerçekten Anayasa, 133'ncü maddesinde (f.1), "radyo ve televizyon istasyonları kurmak ve işletmek kanunla düzenlenecek şartlar çevresinde serbesttir" demiş, ancak, bu kurumların kamu tüzel kişiliğinden, özerkliğinden, yayınlarda tarafsızlıklarından söz etmemiştir. Bundan şu sonuç ortaya çıkmaktadır:

Bir kere, bu hükmün doğurduğu kurum en başta RTÜK tür. Anayasa RTÜK'e özerklik, yayın faaliyeti yapan bir kuruluş olduğundan yayınlarnında tarafsızlık niteliklerini izafe etmiş değildir. Bu demektir ki, RTÜK'ün özerkliği ve tarafsızlığı Anayasadan değil, kendi kuruluş kanunundan gelmektedir.

Öte yandan, Anayasa, bu hükmünde, ayrıca radyo-televizyon özel yayıncılığını düzenlemiş, ancak bu tür radyo-televizyon yayıncılığının "özerk" ve "yayınlarnında tarafsız olmalarını" emretmemiştir. Özel televizyonların "tarafsız yayın yapmaları ilkesi" 3984 sayılı Kanundan doğmaktadır.

Oysa Anayasa, TRT'nin "özerk ve yayınlarnında tarafsız olmasını" emretmiştir. Bu niteliklerden ötürüdür ki, TRT, hem idarî teşkilatlanması, hem de kendine özgü faaliyeti itibariyle ayrıcalıklı anayasal bir yayın kuruluşudur. Anayasa, TRT "kamu tüzel kişisi" olacak diyor, "özerk" olacak diyor, "yayınlarnında tarafsız" olacak diyor. O halde, söz konusu bu nitelikler, TRT Kurumunun vazge-

çilmez, temel nitelikleridir. Buradan, hukuk düzenimizde, çoğulcu karakterdeki radyo-televizyon yayıncılığında yeni bir kavram ortaya çıkmıştır. Bu, "Kamu Radyo-Televizyon Yayıncılığı" kavramıdır.

Gerçekten, Anayasanın koyduğu bu düzen karşısında, TRT, hem genel kanun niteliğinde olan 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunun hükümlerine, hem de kendi kanunu olan 2954 sayılı Türkiye Radyo-Televizyon Kanununun hükümlerine tabi olacaktır. Şimdi siz, TRT olarak hem 3984 sayılı Kanuna tabi olacaksınız, hem de onun yanında özerk olacaksınız, tarafsız olacaksınız, kamu tüzel kişisi kalıbında kurumlaşacaksınız. Kamu tüzel kişisi dediğiniz zaman, ortaya bir sorun çıkıyor. Hangi "tip" kamu tüzel kişisi... Gerçekten, kamil anlamında "hak ve fiil ehliyetine" sahip olacaksınız ama, üniversiteler gibi mi biçimleneceksiniz, belediyeler gibi mi biçimleneceksiniz, il özel idareleri vb. gibi mi biçimleneceksiniz? Yoksa Türkiye Emlak Kredi Bankası gibi mi biçimleneceksiniz, Vakıflar Bankası, Ziraat Bankası vb. gibi mi biçimleneceksiniz? Bu soruyu 2954 sayılı Kanun yanıtıyor. Kanun, TRT'nin bir "iktisadi devlet kuruluşu" olarak biçimlenmesini emrediyor, öyle biçimleneceksin diyor.

O zaman ortaya şu çıkıyor. Biz bir radyo - televizyon kuruluşuyuz. Bu kuruluş kaynağını Anayasanın 133 ncü maddesinden alıyor. Bizim özelliğimiz, "kamu yayıncılığı yapan" bir radyo televizyon kuruluşu olmamız, çünkü biz, özerkiz, tarafsızız ve biz bir kamu tüzel kişisiyiz. Biz, bir "iktisadi kamu kuruluşu" niteliğinde de olsak, özerk ve yayınlarında tarafsız bir kamu tüzel kişisiyiz. Öyleyse, bizim yaptığımız yayın, genel yayın politikasının içerisinde, ayrıcalıklı bir özellik, öteki yayın kuruluşlarının yayınlarından başka bir özellik taşımak zorundadır. Nedir taşıyacağı bu özellik? Tekrar ediyorum, bu özellik, "Kamu Yayıncılığı" özelliğidir.

Ancak, kanunumuza, yani 2954 sayılı Kanuna baktığımızda, bu kanunda yer alan "esas ve ilkeler" ile 3984 sayılı Kanunda yer alan esas ve ilkelerin hemen hemen birbirinin aynı olduğunu görüyoruz. Şimdi, ben, hem 3984 sayılı Kanunda yer alan hükümlere tabi olacağım, bunlara diğer radyo-televizyon kuruluşları da tabiler, hem de 2954 sayılı Kanuna göre "kamu yayıncılığı" yapacağım. Kanun bazında yapılmış olan bu birbirinin eşiti düzenleme karşısında, TRT'nin kamu yayıncılığını nasıl ve ne şekilde yapacağımı ve başaracağını anlamaya imkân bulunmamaktadır. Çünkü bu çar-

pık durum karşısında, kendi kanunu yanında ayrıca 3984 sayılı Kanunun esas ve ilkelerine tabi olmak demek, kamu yayıncılığı yapmak demek değildir. Bu durumda, madem TRT kamu yayıncılığı yapacaktır, o halde bunun esas ve ilkelerinin, 3984 sayılı Kanunda gösterilenden farklı olarak 2954 sayılı Kanunda gösterilmiş olması gerekmektedir. Oysa, 2954 sayılı Kanunda, kamu yayıncılığının esas ve ilkeleri nedir sorusu sorulduğunda, maalesef, soruya düzgün, anlaşılır bir cevap alma olanağı bulunmamaktadır. Bunun nedeni, öyle sanıyorum ki, yayın tekelinin bulunduğu dönemde yapılmış olan 2954 sayılı Kanunun, değiştirildiği dönemde bile Anayasanın 133'ncü maddesini sağlamaması ve her nedense eski tekeli karakterini inatla korumuş olmasıdır. O halde, 2954 sayılı Kanun, yayın esas ve ilkelerinde, 3984 sayılı Kanundan tamamen farklılaşarak, kaynağını Anayasanın emri olan özerklik, yayınlarında tarafsızlık ve kamu tüzel kişisi olma değerlerinden alan "kamu yayıncılığı" kavramına uygun olarak, tabii birikimlerini de göz önüne alarak, kendi öz yayın esas ve ilkelerini yeniden oluşturmak zorundadır.

Söz arasında belirtelim. Kanunumuzun, başka bir eksiği daha var. Kısaca ona değinelim, sonra tekrar konumuza geçelim:

3984 sayılı Kanun, getirmiş beni, Radyo Televizyon Üst Kurulu'nun, özerkliğimi giderir bir biçimde, idari vesayeti altına koymuş. Benim, hükümetle aramda bir vesayet ilişkisi var, onu Anayasa koymuş. Biz ona, "idari vesayet" ilişkisi diyoruz. Onun için Anayasa bana özerksin diyor. Evet, ben özerkim, kimden özerkim? "İdare"den özerkim. İdarenin içerisindeyim ama "genel idarenin" dışındayım. Özerklik bunun için konulmuş hukukî bir cihaz... Durum böyleyken, şimdi 3984 sayılı Kanun, getirmiş beni RTÜK'ün mutlak idari vesayeti altına koymuş.. Oysa, 2954 sayılı Kanun, 8, 57, 66'ncı maddelerinde, TRT'nin idare / hükümet ile ilişkilerini düzenlemiştir. Gerçekten, devletin anayasal yapısında, benim ancak hükümetle ilişkilendirilmem söz konusu olabilir. Tabii, RTÜK ile değil. Her radyo-televizyon kuruluşunun RTÜK karşısında durumu ne ise TRT'nin de RTÜK karşısındaki durumu odur, açıkçası böyle olması gerekmektedir. Burada, aksini düşünmek, RTÜK'ü TRT karşısında tabiri caizse "ağabey" konumuna getirir. Bu, 3984 sayılı Kanunun da temel ilkesi olan radyo-televizyon kuruluşlarının "kanun önünde eşitlik" ilkesine aykırılık olur. Gerçekten, bir radyo-televizyon yayın kuruluşu "anonim şir-

ket" şeklinde teşekkül edecek, bu "özel hukuk tüzel kişisi" olmak demektir. Ben de "kamu hukuku tüzel kişisi" oluyorum. İkimiz, RTÜK'ün karşısına gideceğiz. RTÜK, ona farklı bana farklı muamele yapacak. Bu, bağışlanmaz bir çelişkidir. Çünkü Anayasanın 133'ncü maddesi karşısında, RTÜK TRT'nin ne "idari vasisi", ne de "hiyerarşik" üstüdür. Böyle olunca, özerkliğine aykırı olarak esasen yanlış bir düzenlemeden kaynaklanan, TRT'nin RTÜK ile olan idari hiyerarşik bağlantılarının tümünün ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Elbette TRT, belirtilen bu esaslar içerisinde kalarak kamu radyo-televizyon yayıncılığı yapacaktır. Bu bağlamda olmak üzere TRT, en başta, diğer radyo-televizyon yayın kuruluşlarından farklı olarak "kişi haklarına" saygıda, kişinin gelişmesini önleyen yayınlardan kaçınmada çok daha dikkatli olmak, hatta bu konuda diğer yayın kuruluşlarına örnek oluşturmak zorundadır. O anlamda ki;

1- Siz, TRT olarak, uygun saatlerde veya şifreli bile olsa, "müstehcen yayın", "erotik yayın" yapamazsınız. Ceza Kanunu, müstehcen yayıncılığını yasaklamıştır, müstehceni yasaklamıştır. Ancak, müstehcenin tanımında zorluklar bulunmaktadır. Özellikle müstehcen ile erotizmi birbirinden ayırmak zorundasınız. Erotizm ve pornografi iki farklı kavram. Pornografi evrensel olarak suç sayılmaktadır. Bu konuda bizim de taraf olduğumuz uluslararası anlaşmalar bulunmaktadır. Ancak siz sanatçılar, bir ara kurum getirdiniz. Kalktınız dediniz ki, tamam, pornografi suçtur, ama erotizm suç değildir. Erotizm sanattır dediniz. Şimdi bu çizgiye dikkat etmek zorundasınız. Yayın faaliyetinizde erotizm çizgisini müstehcenliğe götürürseniz toplumu tahrip edersiniz, kirletirsiniz, kişilikleri kirletirsiniz. Bu kişilik haklarına karşı yapılmış en büyük tahrihattır. Kişinin uygun bir çevrede düzgün bir kişilik elde etmeye hakkı vardır. Kamu yayıncılığı yapan bir televizyon, öncelikle kişilerin cinselliğine, daha genel olarak beşeri cinselliğe saygılı olmak zorundadır. Beşeri cinsellik, hukuki bir değer olmak yanında, öncelikle etik bir değerdir. Bu etik değeri yüceltmek, geliştirmek, kişinin kişiliğinin gelişimine katkıdır. Bu yasal iş, kamu radyo-televizyon yayıncılığı yapan bir kurumun başta gelen görevidir.

2- Bugün diğer bir problemimiz şiddettir. Radyo-televizyon kuruluşları, öncelikle kamu yayıncılığı yapan kuruluşlar, konusu salt şiddet olan, abartılı bir biçimde şiddeti içeren, canavarca hisleri tahrik eden yayıncılık yapamazlar. Bu husus özellikle çocukların

yetişmesi bakımından çok büyük önem taşımaktadır. Anayasamızın 2'nci maddesinin gerçekleştirilmesini emrettiği demokratik toplum, olabildiğince çok şiddetten arındırılmış toplumdur. Çok eleştirilmekle birlikte, ülkemizde, 1928 tarihinden bu yana, çocukları zararlı yayınlardan korumayı amaçlayan bir mevzuat da oluşturulmuş bulunmaktadır.

Bugün, çevre kirliliğine nasıl tepki gösteriyorsak, daha çoğunu müstehcene ve şiddete karşı da göstermek zorundayız. Müstehcen ve şiddet, psikanalistlerin dediği doğruysa, çocuk ve genç kişileri tahrip etmektedir. Doğan her çocuk kendisini radyo, televizyon karşısında buluyor. Bu nedenle, bu tür bir kirlenme, yani pornografi ve şiddetle kirlenme, maddi çevrenin kirlenmesinden çok daha önemlidir. Böyle olunca, öncelikle kamu yayıncılığının başta gelen görevi, kamunun ihtiyacı olan yayıncılık, doğru yayıncılık yapmaktır, yani müstehcenden ve şiddetten arındırılmış yayıncılık yapmaktır.

3- Bizim, TRT olarak, diğer bir temel görevimiz, kamuyu tarafsız aydınlatmak, dolayısıyla "kamuoyunu" yansız oluşturmaktır. Zaten bu, Anayasanın temel direktifidir. Anayasa öteki radyo-televizyon kuruluşlarından böyle bir şeyi istememiştir. Bunu bizden istiyor diyor ki; TRT, yayınlarında tarafsız olacaksın, yayınlarını tarafsız, yansız yapacaksın. Bu demektir ki, TRT yayınlarının, hiçbir kişi, kurum, kuruluş, siyasi örgüt, inanç örgütlenmesi, vb. ile herhangi bir ilgisi ve ilişkisi bulunamaz. TRT "yayın faaliyetini" yaparken kemsiden emir almaz. Milli güvenlik konusu hariç (Any. m. 1, 2, 3), hükümet, yayınlarımızda bize emir verecek bir makam değildir. Ancak şu var, biz Anayasaya göre, hükümetin dışında bir kuruluş değiliz. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin millî güvenliğe ilişkin "genel politikaları" TRT'yi de ilgilendirmektedir. Hükümet sadece bu konuda TRT'ye emir verebilir. Devletin, hükümetin millî güvenliğe ilişkin genel politikası, ifadesini Anayasanın 1, 2 ve 3'ncü maddelerinde bulunmaktadır. Anayasanın 1, 2, 3'ncü maddelerine aykırı bir yayını hiçbir yayın kuruluşu, öncelikle bir kamu yayın kuruluşu olarak TRT yapamaz.

Gerçekten hiç bir kamusal / toplumsal faaliyet, Anayasanın 1, 2. ve 3'ncü maddelerine aykırı olamaz. Bilimsel, sanatsal, ticari, sınai, sportif, vb. hiç bir beşeri faaliyet, Anayasanın 1, 2 ve 3'ncü maddelerine aykırı olarak yapılamaz.

Nedir Anayasanın 1, 2. ve 3'ncü maddeleri? Çok basit. Bunlar, "Cumhuriyetçilik", "Demokratiklik", "Millilik" ilkeleridir.

Türkiye Devleti bir cumhuriyettir.

Türkiye Cumhuriyeti demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti ülkesiyle ve milletiyle bölünmez bir bütündür.

Hiç kimse, hiç bir kuruluş, ne adla olursa olsun, bu üç temel ikleye aykırı basın-yayın, haberleşme faaliyeti yapamaz. Öyleyse, Anayasanın 1, 2 ve 3'ncü maddeleri karşısında, kamu yayıncılığı yapmaya zorunlu kılınmış olan TRT, yayınlarında tarafsız değil taraftır, taraf olmaya zorunludur. TRT yayınlarında Anayasanın 1, 2 ve 3'ncü maddelerine taraf değilse, en başta, asli görevi olan kamu radyo-televizyon yayıncılığı hizmetini yerine getirmemiş olur. Bu demektir ki, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin varlığı şartlarından olan, değiştirilmesinin teklifi bile yasaklanmış bulunan ve bir kurucu iktidar tasarrufu olarak ortaya çıkmış olan temel ilkeler söz konusu olduğunda, TRT taraftır.

Yayınınızın çizgisi bu, tarafsızlığın sınırı bu... Bu çizgi doğrultusunda, bu sınır içerisinde kalarak, kimseden emir almadan, yayınlarınızı yapacaksınız. Tabii, yayınlarınızda hiç kimsenin yanında olmayacaksınız, doğrudan veya dolaylı kimseye omuz çıkmayacaksınız, kimsenin çıkarına hizmet eden yayın yapmayacaksınız. yayınlarınızda hedef kitle, tüm renk ve zenginlikleriyle Türk ulusu, Türk halkıdır.

Öte yandan, TRT'nin açıklanan biçimde yayınlarında tarafsız kalması, kişilik haklarına da saygının bir gereğidir. Kamu yayın kuruluşu olarak TRT; yayınlarında gerek özel hukukta, gerekse kamu hukukunda kişinin netileği olarak gösterilen değerlere mutlak saygılı olmak zorundadır. Mesela, kişinin resim hakkına saygılı olacaksınız. Kişinin sır hakkına saygılı olacaksınız. Ama görüyorsunuz yayın organlarını. Polis bültenlerinden, karakollardan, cumhuriyet savcılıklarından bir suçun bilgisini almaya, bu bilgiyi kamuoyuna ulaştırmaya elbette hakkı vardır. Ancak, acaba bu hak, sanığın elleri kelepçeli resminin kamuoyuna gösterilmesine cevap vermekte midir? Anayasanın temel ilkesi, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılamaz. Şimdi, özellikle alıyorsunuz suratını, ellerinde kelepçe. Bir de bir yorum katıyorsunuz... siz bu kişiyi böyle vermekle gerçekten "haber"mi verdiniz, basın olarak haber alma hakkınızı mı kullandınız? Bence hayır. Şunu düşün-

lim, bu haberi vermek için, yani bir "suçun haberini" vermek için, mutlaka kişiyi böyle elleri kelepçeli, aşağılanmış bir biçimde görüntülemek mi gerekli? Soru bu. Eğer, biz bu haberi, kamuoyuna bu kalıp içinde değil de, başka bir kalıp içerisinde, çok daha iyi olarak verebiliriz diyebiliyorsak, bu halde, böyle davranmadığımız için, kuşkusuz hakkımızı kötüye kullanmış oluruz. Böyle olunca, sanık kişi, halka haksız yere teşhir edildiği, dolayısıyla kişilik haklarının zedelendiği gerekçesiyle yargıya başvurduğunda, büyük bir olasılıkla davayı kazanır.

İdarenin işlemlerini ve eylemlerini öğrenmek, değerlendirmek, eleştirmek elbette yurttaşların temel hakkıdır. Basın bu hakkı kullanmaktadır. Ülkemizde basın tarafından ve herkesçe edinilemeyen, ulaşılamayan, dolayısıyla eleştirilemeyen bir tek değer vardır. O da, devlet sırrıdır. Devlet sırrı, Türk Ceza Kanununun 132. vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Devlet sırrının haberini yapmak suçtur. Devletin sırları dışında, kanunla özel konulmuş olmadıkça, idarenin yurttaştan, dolayısıyla basından gizleyebileceği hiçbir sırrı yoktur. Ben, TRT Yönetim Kurulu'na atandım, görevim nedir okuyayım dedim, Sayın hukuk Müşavirimiz de beni doğrulayacak mı bilmiyorum, TRT Kanunu "Yönetim Kurulunun toplantıları, kararları gizlidir" diyor. Ne yapıyoruz biz orada, ne iş yapıyoruz da gizli olsun. Açık olsa ne olur, açık olsun, gelsin başkaları da görsün, TRT mensubu da görsün yapılan işi... İdarenin gizli hiçbir faaliyeti olamaz. İdarenin her faaliyeti açıktır. Ceza Kanununun 228'nci maddesi, idarenin işlemleri hakkında herkes için değil, sadece memur kişi bakımından bir gizlilik getirmiştir. Memur, görevi dolayısıyla öğrendiği bir şeyi açıklayamaz. Eğer memur görevi dolayısıyla öğrendiklerini açıklarsa o zaman devlet idaresinde kargaşa olur. Sadece bir karmaşayı önlemek için memura öğrendiklerini açıklamak yasaklanmıştır. Buradan şu sonuç çıkmaktadır. Basın, devlet sırrı olmamak veya bir kanunla yasaklanmış bulunmamak kaydıyla, idarenin her çeşit bilgi ve belgesini edinmek, kamuya açıklamak, değerlendirmek ve eleştirmek hakkına sahiptir. Unutmayalım, basın benim için iş görüyor. Basın bu bilgileri alıp, değerlendirip bana sunacak ki bende bir fikir, bir kanaat oluşsun. Açıkçası, devlet idaresi hakkında bir kanaat oluşsun. O nedenle gazeteci olarak dikkat edeceksiniz. Bilgilerinizi, devletten aldığınız bilgileri, bizzat yetkili kişilerden alacaksınız, yetkili organlarından alacaksınız. Gazeteci, memura bir yarar sağlayarak veya onu hataya düşürerek, ondan devlet idaresinin bilgi ve belgelerini almak hakkına sahip değildir. Bu davranış, en azından hakkın kötüye kullanılmasıdır. TRT kamu

yayın kuruluşudur, bilgilerini ve belgelerini muteber kaynaklardan, muteber usüllerle elde etmek zorundadır. Devlet idaresinden bilgi ve belge alacaksanız, bunu devletin bilgi ve belge vermeye yetkili memurundan alacaksınız. Memurdan “dedi-kodu”, “söylenti” vb. alamazsınız. Dedi-kodu, söylenti, haber değildir, kamuyu ilgilendiren muteber bir bilgi değildir. Kaynağı sakat olan bir şey, bilgi olmaz. Gazeteci, muteber kaynağa itibar etmek zorundadır.

Sizin diğer bir sınırınız, verdiğiniz haberin, toplumda heyecan, düşmanlık yaratmaması, insanlar arasında dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep vb. ayırımı yapmaması, insanın insan olarak sahip olduğu onuru zedelememesidir. Haberin sınırı bu. İnsanın onuru... Baş kesilmiş, bir tarafa gitmiş kanlar içinde insanlar, vahşet tabloları, eğer savaşı, terorizmi kınamıyorsa, haber değerinden yoksundur. Bunların yayınlanması, tek kelimeyle, gazetecinin hakkını kötüye kullanmasıdır. Gerçekten, bazı televizyon kanallarını görüyoruz. Adliyelerde kavga olmuş, onu veriyor.. Çığırkan insanlar, küfredenler, kabadayılar, bağırانlar, insan onurunu zedeleyen birçok unsur ekrana getiriliyor. Niçin getiriliyor, amaç ne bilmek mümkün değil. Bunun neresi haber? Burada bir tek haber var. O da, adliyelerde davaları görülmekte olan bazı vatandaşların kavga etmiş olmalarıdır. Haberi temsil eden kısa bir görüntü verir, geçirirsiniz. Hepsi bu kadar... Adliyelerde yaşanan olumsuzlukları haber olarak kamuya ulaştırmak için ille de “insandaki canavarlığı” ekrana taşımağa gerek yoktur.

Son olarak, haberin sınırı “haber gerçekliği” olmaktadır. “Yalanın” haberi olmaz. “Yalan” haber değildir. Yargıtay kararları karşısında, haberin gerçekliğini belirlemede ölçü, “haber şekli gerçekliği” olmaktadır. Yargıtay “haber maddi gerçekliğini” aramıyor, sadece haberin şekli gerçekliğiyle yetiniyor. Bu doğrudur, çünkü haber vermek, çok hızlı cereyan eden bir faaliyettir. O nedenle ki, şekli gerçekliğe uyacaksınız. Haberin şekli gerçekliğinde en başında gelen kayıt, “kaynaktaki gerçekliktir”, yani haberin kaynağının düzgün, muteber olmasıdır. Örneğin, bir haberi BBC’den veya Anadolu Ajansından aktardığımızda bu haber gerçektir, doğrudur. Örnek olarak diyelim ki, parlamentodan canlı yayın yapılıyor, milletvekilleri birbirine sövüyorlar. Sövmeyi haber olarak yayına verdiğiniz zaman, bu bir paket yayın olmadığı için, yayını yapan kişi yayından sorumlu değildir, çünkü kaynak muteberdir ve denetleme imkanı yoktur. Denetleme imkanının olmadığı yerde, yayını yapan sorumlu olmaz. Sorumluluk milletvekillerininin-

dir. Ancak, canlı yayın değil de, parlamento'dan bir haber veriyorsanız, "sövme" oluşturan hiçbir beyanı veremezsiniz, çünkü "sövmenin" haberi olmaz, yani "sövme" sövme olarak haberin konusu değildir. Tabii, "hakaret" oluşturan bir beyan kural olarak haberin konusu olabilir, çünkü hakarete "ispat hakkı" tanınmıştır.

Bizim mevzuatımız, bizim kanunumuz, yani 2954 sayılı Kanun ne yapmış? İki müessese getirmiş. Düzeltme hakkına yer vermiş. 27'nci maddede düzeltme hakkını düzenliyor. Düzeltme hakkının şartlarını okuyamayacağım, çünkü siz, inanıyorum ki, buradan çıktıktan sonra, bu düzeltme hakkı nedir diye, o maddeyi okuyacaksınız. Benim ilkem, bir şeyi ezberletmek değil, tersine balık tutup size getirmek yerine, balık tutmayı öğretmeyi tercih ederim. 2954 sayılı Kanununun 28'nci maddesinde hukuki ve cezai sorumluluğa yer vermiştir. Elbette, siz, Borçlar Kanununa tabisiniz, Ceza Kanuna tabisiniz. Ayrıca, siz, başka bir kanuna, kendi kanunuza tabisiniz. Sizin sorumluluğunuzu, 28'nci maddede düzenlemiştir. Tabii, buradan çıktıktan sonra bu maddeyi de okuyacaksınız.

Benim konuşmam bu kadar.

Teşekkür ederim.

Şimdi, sorularınızı bekliyorum.

Her şeyi rahatça tartışabiliriz...

Siz buyurunuz efendim...

.....

Soru.....

.....

Efendim, hakaretle sövme arasındaki fark çok kaba olarak şudur, Hakaret, bir kimseye yer, zaman, şahıs göstererek cereyan etmiş olan, ya da cereyan ettiği iddia edilen bir olgunun, bir fiilin, bir vakanın isnat edilmesidir. Kişiye diyorsunuz ki, şu yerde, şu zamanlarda, şu şahıslarla sen şu fiili yaptın. Bu halde ne ile karşı karşıyayız. Hakaretle karşı karşıyayız. Hakarete ispat hakkı tanınmıştır. TCK'nin 481'nci maddesi ispat hakkı tanınmıştır. Isnat edilen vakayı ispat edince, gazeteci isnat ettiği vakayı ispat ettiği takdirde fiili suç olmaz. Anayasada bu düzenlenmiştir. Gazeteci, ben bunu ispat edeceğim dediği zaman, orada şartları vardır, ispat ederse, fiili suç olmaz.

Sövmeye gelince, sövmeye, bir kimseye böyle yer zaman, şahıs, vb. gösterilerek, bir fiil isnat etmek söz konusu değildir. Kişiyeye onurunu kırıcı bir "sıfat" yakıştırmak söz konusudur. Hakaret, haber olarak verilebilir, çünkü ispat hakkı tanınmıştır, ama sövmeye hiçbir zaman haber olamaz. Onun için, hiç kimseye, bu adam hırsız diyemezsiniz. Yahut, bizim komşu dedi ki, Fatma hırsızdır diyemezsiniz. Evet....

.....Hocam, yanılmıyorsam Radyo Televizyon Üst kurulu'nun diğer özel televizyonlara gösterdiği muameleyi TRT'ye de göstermesi gerektiğini söylediniz, biraz önce. Eşit olmamız lazım, biz de tüzel kişiyiz, o da tüzel kişi... Anayasada diyor ki kişiler kanun önünde eşittir. İdarenin işlerinde kişiler kanun önünde eşittir. Peki, Radyo Televizyon Üst Kurulu üyeleri seçilirken TRT üyeleri de sanıyorum bu kurulda görev alıyorlar.

Hayır. Biz de öyle bir görev yok. Biz seçmiyoruz, parlamento seçiyor bunları. Bizimle hiçbir ilgisi yok. Parlamentoda siyasi partiler aday gösteriyorlar, her siyasi partinin meclisteki ağırlığına göre, oy ağırlığına göre temsilci gösteriyor, o temsilciler seçiliyorlar.

Ya da zaman içinde TRT üyelerinden görev almak isteyen kişilerin olduğunu duyduğum için böyle birşey söyledim. Böyle bir şey söz konusu olamaz. TRT'de görevli bir kimse de parlamento tarafından, Radyo Televizyon Üst Kuruluna seçilebilir. Herkesin nasıl Radyo Televizyon Üst Kuruluna seçilmeye hakkı varsa, TRT'deki görevli kimselerin de bu kurula seçilmeye hakkı var. Ama hangi kanaldan, parlamento kanalından.

Bunun eksileri var mıdır peki. Hayır, neden eksisi olsun ki. Her vatandaşın istifade ettiği bir haktan, yahut da bir kamu görevinden TRT mensubu neden istifade etmeyecek. O da istifade edecek. Ancak kuralı ne, kim tarafından seçilmek. Parlamentoda adayları partiler gösteriyor, kendi ağırlıklarına göre, ona göre bir seçim oluyor.

Orada şu tartışılabilir. Acaba yapılan bu faaliyet, siyasi bir faaliyet midir, teknik bir faaliyet midir? Yani Radyo Televizyon Üst kurulu, böyle seçilirse bu kurul siyasi bir organ mı olur, teknik bir organ mı olur? O ayrı bir tartışma konusu.

.....Sayın hocam, şimdi iki sorum olacak. Bir, sövmenin haberi olmaz dedik. Bir uç örnek vermek gerekirse diyelim bir devlet başkanı diğerine sövüyor.

Devlet başkanı sövmez.

.....Örnek vermek için söyledim.

Olmaz öyle şey. Şimdi bakan size bir anımı anlatayım. Ben Roma Üniversitesi'nde öğrenciyken bizim bir hocamız vardı, Leone. Bu, usul hukukunda çok önemli bir adam, daha sonra parlamenter oldu, daha sonra cumhurbaşkanı oldu. Hayat boyu senatördü. Ben İtalya'da bulunduğum bir sırada veya daha sonra, hatırlamıyorum, cumhurbaşkanlığına geldi. onunla ders yapıyorduk. Afrikalı bir öğrenci vardı. Anayasa hukukunda, ceza hukukunda bir ilkemiz vardır. Devlet başkanı suç işlemez ilkesi. Devlet başkanı sadece vatana ihanetten sorumludur, onun dışında bir sorumluluğu yoktur. O zamanlar Afrika'da garip bir devlet başkanı vardı. Bu Afrikalı öğrenci kalktı dedi ki, efendim tamam, devlet başkanı suç işlemez ama, bizim devlet başkanına Amerika'nın Dışişleri Bakanı geldi. Bizim devlet başkanı da kızdı, onu dövdü dedi. Nasıl olacak şimdi? Bu soru üzerine, hoca sınıfı terketti, bir ay derse gelmedi. Gittik rica ettik getirdik. Uygur bir toplumda devlet başkanı zaten sizin dediğinizi yapmaz. Bir toplum böyle bir adamı devlet başkanı yapıyorsa, o zaman tartışılacak konu başka şeydir. O nedenle, kusura bakmayınız bu soru olmadı.

.....Peki sormamış olayım o zaman. İkinci sorum, şimdi devlet sırrı hükümet sırrı ayırımından söz ettik. Devlet sırrının tanımı nedir? Devlet sırrı nerede bitiyor, hükümet sırrı nerede başlıyor?

Devlet sırrı Ceza Kanununda tanımlanmış. 132'nci maddede, devletin sır olan belgeleri ve bilgileri belirtilmiş. 137'nci maddeye kadar. 137'nci madde idarenin sır saydığı halleri düzenlemiş. Dolayısıyla tanımı orada var. Lütfen oraya bakınız. Siz o sırları, o belge ve bilgileri alamazsınız. Onun dışında, özel bir yasak bulunmadıkça, herkes, idarenin bilgilerine ve belgelerine ulaşabilir, bunları elde edebilir. Bakın "idare" diyorum, farklı bir kavram, hükümet demiyorum, devlet de demiyorum. İdarenin bilgi ve belgelerini her vatandaşın almak hakkı vardır, çünkü vatandaşın idareleri usulüne uygun olarak denetlemek görevi vardır. Bu Anayasanın emridir. Tabiri caizse, ben "saksı" değilim, ben büyük adamım, ben vatandaşım... Türkiye Cumhuriyeti'nde yapılan her faaliyet, benim için

yapılır. Ben sıradan adam değilim, ben büyük adamım... Söz geli mi, vali, kaymakam, kim oluyor, parlamenter kim oluyor? Türkiye Cumhuriyetinde yapılan her faaliyet, benim mutluluğum, yarınım, güvenliğim ve güvencem içindir. Dolayısıyla, vatandaş ben, idarenin her çeşit belge ve bilgisini alırım, değerlendiririm, hesap sorarım. Kimin vasıtasıyla hesap sorarım. Sizin vasıtanızla, basın vasıtasıyla hesap sorarım. Dilekçe yazarım. Dilekçe hakkı var Anayasada.

.....Hocam, benim 3 sorum olacak. Birincisi, devlet sırrı dedik. Peki şu anda gündemimizle ilişkilendiriyorum bunu. "Derin devlet" sırrı hakkında neler düşünüyorsunuz. İkincisi, gizli kameraları nereye kadar kullanabiliriz. Üçüncüsü de özel hayatın dokunulmazlığı hakkında neler düşünüyorsunuz.

Derin devlet, yeni ortaya atılan bir kavram. Demokrasimizde sıkıntı olduğu için her zaman bu tür şeylerin de çıkması mümkün. Bu tür tartışmaların ortadan kaldırılmasının tek yolu, Anayasa'nın 2'nci maddesinde nitelikleri belirtilen "demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti", şartlarını sağlamak. Biz demokrasiyi bulduk. Bir benzetme yaparsak, suyu bulduk. Türkiye'de demokrasi var. Şimdi, basın mensupları olarak kalkıp diyorsunuz ki, Türkiye'de demokrasi yok. Türkiye'de demokrasi var, ne münasebet. Anayasa'da yazıyor demokrasinin olduğu. Bir ülkede demokrasinin olması başka şey, demokrasinin neresinde olduğumuz başka şey. Açıkçası, bir benzetme yaparsak, suyun olması başka şey, içilecek suyun olması başka şey. Biz suyu bulduk. Su var. Ama, belki onu henüz içilecek hale getiremedik. Demokrasi bir yaşama tarzı, bir "statizm" değil, bir dinamizm. Biz demokrasiyi bulduk. Demokrasi bizde var ama, şu soru sorulabilir. Biz demokrasinin neresindeyiz? İşte, burada sıkıntımız var. Demokrasinin neresinde olduğumuz sorusu, bizim tartışma imkanlarımızı kısıtlamakta, devletin devlet sırrı kavramı dışındaki şeffaflığını ortadan kaldırmakta, o zaman da ortaya "derin devlet" kavramını çıkarmakta. Öyleyse, bu tür tartışmalardan çıkmanın yolu, elde etmiş olduğumuz demokrasiyi daha ileri safhalara getirmek, daha yaşanır hale getirmek, daha çok hayata geçirmektir. Türkiye'de derin devlete gelince, Türkiye'de derin devlet filan yoktur. Türkiye'de suç işleyen kamu görevlisi veya kamu görevlileri var. Türkiye'de, hiç kimsenin, suç işlemek şeklinde bir hakkı yoktur. Bu, Anayasada açıkça yazılmıştır. Türkiye'de Devletin suç işlemek hakkı yoktur ki, devletin memurunun veya devletin vatandaşının suç işlemek hakkı olsun. Türkiye Cumhuriyetinde, hiç kimse,

sıfatı ve unvanı ne olursa olsun, hangi saikle olursa olsun, kanunun suç saydığı bir fiilin işlenmesi emrini veremez. Böyle bir emri veren de; emri yerine getiren de sorumluluktan kurtulamaz. Onun içindir ki, Türkiye’de derin devlet yoktur. Bu bir uydurmadır. Olan şudur. Devletin memuru olan bazı kimseler, tek veya örgütlü olarak suç işlemişlerdir. Kuşkusuz, suçların takip edilememesi veya edilmemesi bağışlanmaz bir özrüdür. Bu tür özürlerimizi giderdiğimiz zaman, Türkiye’de kimse derin devletten de söz edemeyecek. Gerçekten, bugün, aydınlatılması gereken birçok olay var. Türkiye yıllardan beri rahatsızlık içerisinde, sokak rahatsız. Sokağın rahatsız olması, sıkıntılar meydana getirmiştir. Suçları takipte de sıkıntılar meydana getirmiştir. Bunun devlet sırrıyla bir ilgisi bulunmamaktadır. Devlet sırrı, demokratik ülkelerin tümünde vardır. Hatta, bu ülkelerde de bizde olduğu biçimdedir. Kaldı ki, devlet sırrı olmayan demokratik bir ülkeye de rastlanmış değildir. Vatandaş her çeşit bilgiyi alır, ama devlet sırrı dediğimiz bilgiye gelince, bütün demokratik devletlerde bu muhafaza edilir.

Bizde devlet sırrının kapsamı ve sınırı demokratik bir devlet düzeniyle bağdaşır nitelikte midir değil midir sorusunu sorduğunuz zaman, bugünkü yapımız itibarıyla, aşağı yukarı demokratik diğer devletlerdeki düzenlemeyle benzerlik gösterdiği söylenebilir. Elbette, bu konuda bazı problemlerimiz var, ama öyle büyük bir probleminizin olduğu kanaatinde değilim.

.....Hocam, ayrıca şu soruyu yöneltmek istiyorum. “Susurluk Komisyonunda”, devlet sırrı diye insanlar konuşmuyorlar. yani bunu basın mensupları zorlamasaydı şimdiye kadar da birçok şeyi öğrenmemiş olacaktık. Bu konuda ben, derin devlet düşüncesinin yerinde olduğunu sanıyorum.

Devlet sırrının mutlak gizliliği yoktur. Devlet sırrının, nasıl, ne zaman ve kim tarafından açıklanacağını kanun göstermiştir. Onu arz etmeye çalıştım. Susurluk Komisyonu, bir “Soruşturma Komisyonu” değildir, bir “Araştırma Komisyonu”dur. Devletin sırlarını alma konusunda bir yetkisinin bulunmadığını sanıyorum. Ben ne diye gidip de orada sır açıklayacakmışım. Devlet sırrı yargı önünde, yargıya intikal ettiğinde açıklanabilir. Bunun nasıl olacağı gösterilmiştir. O kurallara uyularak devlet sırrı açıklanır. Devlet sırrının ayrıca parlamentoda nasıl açıklanacağı kanunlarda gösterilmiştir. Bu açıklığa rağmen, eski tabirle “kıymeti harbiyesi olmayan”, yani yargı organı olmayan bir yapı önünde, geleceksiniz

devlet sırrını açıklayacaksınız, ona buna hakaret edeceksiniz, olur mu böyle şey? Oradaki yanlışlık bu.

Araştırma Komisyonunun sadece devlet sırrını değil, hiçbir sırrı öğrenme hakkı ve yetkisi yok. Anayasada yetkileri gösterilmiş. Ama yargı söz konusu olduğu zaman, devlet sırrının nasıl açıklanacağı kanun göstermiştir. Devlet sırrı söz konusu olduğu zaman, parlamentoda nasıl açıklanacağı ve görüşüleceği gösterilmiştir. Dolayısıyla ülkemiz bakımından ortada herhangi bir sorun bulunmamaktadır. Bizim sorunumuz bu değil, bugün tartışılan sorun şu: Devletin memurunun suç işlediği iddia ediliyor. Memur suç işlemiş ama, bu işlenen suç takip edilmemiş. İddia bu. Bu iddia yargının önüne gider, yargı gerekeni yapar, o kadar, büyütülecek bir olay olduğunu sanmıyorum. Bazı kimseler, gerçekten “kamu görevlisi” olma niteliklerine sığınarak suç işlemişlerse, cezasını görürler. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti Devletinde hiç kimsenin “suç işlemek” şeklinde bir hakkı, bir yetkisi yoktur.

Gelelim ikinci soruya, gizli kamera meselesine. Haber değerinde olan her şeyi, açık kamera ile de alırsınız, gizli kameri ile de alırsınız. Haber değerinde olmayan bir şeyi, ne açık kamera ile alabilirsiniz, ne de gizli kamera ile alabilirsiniz. Demek ki, belirleyen nokta, görüntülenen olgunun bir haber değerinin olmasıdır. Bu konuda diğer bir husus haberin sınırınıdır. Gerçekten haber verirken kişinin hayatında nereye kadar girebilirsiniz.

Kişinin hayatında üç çerçeve çiziyoruz. “Gizli hayat” diyoruz, “özel hayat” diyoruz, “kamusal hayat” diyoruz. Bizim gerçekten üç maskemiz, üç hayatımız var. Sokağa çıktığımız zaman biz ne ile karşı karşıyayız, kamusal hayatımızla karşı karşıyayız. Evimize gittiğimiz zaman veya dost çevresi ile bir lokantaya gittiğimizde, özel hayatımızla karşı karşıyayız. Yatak odamıza gittiğimiz zaman, gizli hayatımızla karşı karşıyayız. Buradan, kişilerin yapmış olduğu toplumsal işlevlere göre, hayatlarına girilebilip, girilemeyeceği meselesi ortaya çıkıyor.

Genelde sanatçıların, artistlerin gizli hayatı yoktur diyor. Daha çok bunlar, bakıyorsunuz, yatak odasını açıyor, sevgilisi ile fotoğraf çektiriyor kıyamet kopuyor, şamata çıkıyor, o onun reklamı oluyor. Böyle olunca, bu kişilerin gizli hayatı “haber” konusu olabiliyor.

Kamu görevi yapanlara, örneğin milletvekillerine gelince, milletvekillerinin gizli hayatı vardır. Ancak milletvekilinin özel hayatı, gizli hayatı bir hukuk kurulanını ihlali niteliğinde ise, onu açık kamera ile de çekersini, gizli kamera ile de çekersiniz. Milletvekilinin sevgilisi var, çekersin, çünkü Türk hukuk düzeninde evli bir erkeğin başka bir kadınla yaşaması gayrimeşru bir davranıştır. Milletvekilinin gayrimeşru bir davranışta bulunmak şeklinde bir lüksü yoktur. Türkiye Cumhuriyeti Devletinde milletvekili olacaksan, düzgün davranmaya mecbursun. Metres tutuyorsan, basın da gelir çeker, kimse basını kınayamaz. Sonuçlarına katlanacaksın. Türkiye Cumhuriyetinde, kanun, torpil yapmak, yani tavassutta bulunmak fiilini yasaklamıştır. Böyle olunca, doğru haber olmak ve hukuka uygun yollardan elde edilmiş olmak kaydıyla, bur kamu görevlisinin torpil yaptığı haberi, her şekilde verilebilir.

Gene, bir memurun rüşvet aldığı, bir haberin konusu olabilir, çünkü rüşvet almak suçtur. Bu konuda kuşku yoktur. Burada problem şudur: Biz memur söz konusu olduğunda "tahrikçi ajan" diyoruz. Siz, buna benzer bir seye "konu mankeni" diyorsunuz. Kişinin kafasında bir suç işleme fikri yokken, gidip de kişinin kafasına suç işleme fikrini sokar da, ondan sonra fotoğrafını çekerseniz, acaba bu mümkün müdür? Bu mümkün değildir, efendim. Ne olacak, siz bir doktor buldunuz, biraz da hovarda, ondan sonra bir hasta buldunuz, çapkın bir hasta, gönderdiniz. Aman şu doktoru dene bakalım, mesleğinin kuralını iyi biliyor mu bilmiyor mu dediniz. Siz burada tahrikçi ajansınız. Siz gittiniz, tahrik ettiğiniz adamı, yoldan çıkardınız. Ondan sonra, yoldan çıkardığınız bu adamı, doktordur, kamu görevi yapıyor diye kamuya teşhir ettiniz. Sizin yaptığınız gazetecilik, habercilik olmadı ki! Öyleyse, gizli kamera kullanamazsınız. Demek ki nerede haber varsa, yani gazetecilik mesleğinin haber dediği, hukuk düzenimizin haber dediği şey varsa, o şey, gizli kamera ile de çekilir, açık kamera ile de çekilir.

Özel kişilere gelince, örneğin mahallemizin bakkalı, bu kimse-nin gizli hayatına da, özel hayatına da, toplum hayatına da giremezsin. Bu kimse hakkında, ancak polis kayıtlarına, adli kayıtlara, vb. intikal etmiş olan bilgileri haber olarak verebilirsiniz. Bu çerçevenin dışına çıktığınız zaman hukuku ihlal etmiş olursunuz.

.....Hocam anlatım yönteminizden yola çıkarak ben, hoşuma gittiği için yerinde olacağını da düşünerek bir soru soracağım. Özellikle bazı kanallarda, çoğu zaman da kullanılan "ilgililerden al-

duğumuz habere göre”, “yetkililerden aldığımız habere göre” denerek haber verilmektedir. Bu anlamda bir şey soracağım, sizin az önce söylediğiniz bu “şekli gerçeklik”, yargı anlamında aranan özelliklerden biri, “habere ulaşma biçiminin hukuki olması”, burada bu referans göstermeden bu tür verilen haberler doğru haber olarak yargısal anlamda bir müeyyideye tabi mi, değil mi. Yoksa, gazeteci, referans göstermek zorunda mıdır?

Elbette, gazeteci, muteber kaynak göstermek zorundadır. Haberin kaynağını açıklamak zorunda olmamak başka şey... Gazeteci haberin kaynağını açıklamaz. Ancak, kaynağın doğru / muteber olması, kaynağın hukukun kabul ettiği bir kaynak olması gerekir. Bir “rivayetin” haberi, bir “söylentinin” haberi, bir “dedi-kodunun” haberi, haber olmaz, Haber, belli bir kaynaktan ortaya çıkan bir bilgidir. Rivayet, söylenti, dedi-kodu, haber olmaz, çünkü bunlar “muteber kaynak” değildirler. Onun içindir ki, inanılır bir kaynağa göre, yüksek yetkili bir memur dedi ki, “yarın ihtilal olacak”. Bu beyan haber değildir. Ancak, kaynağını gösteriyorsunuz, örneğin Anadolu Ajansı, BBC, vb., bir bilgiyi kamuya sunuyorsunuz. İşte, bu haberdır. Mutlaka kaynak göstereceksiniz.

Öte yandan bir kimseyi canlı yayına çıkardınız. Diyelim ki, bu kimse, bir kimse hakkında isnatlarda bulundu. Isnatlardan isnatta bulunan kişi kadar onu ekrana taşıyan siz de sorumlusunuz. Kimsenin, ekranı kullanarak, başka bir kimseye, herhangi bir isnatta bulunmaya hakkı yoktur.

... Unutmayınız, Anayasanın 2'nci maddesine aykırı yayın yapılamaz, dediniz. konuşmanız sırasında dediniz ki, idarenin vatandaştan gizleyeceği hiçbir sır yoktur ve idarenin elindeki bilgi ve belgeler basına açıktır. Yine devletin vatandaşa hizmet etmek ve onu mutlu etmek için var olduğu sözünüze atıfta bulunarak bir soru sormak istiyorum. Devlet memurlarının basına demeç vermeleri, açıklama yapmaları yasak. sizce bu basın özgürlüğünün önündeki bir engel değil midir?

Basın özgürlüğünün önünde bir engel değildir, tersine basın özgürlüğünün teminatıdır. Neden? Devlet memuru her kişiye basın açıklaması izni verdiğiniz zaman, her kafadan bir ses çıkar. Bundan dolayıdır ki, her önüne gelen basın açıklaması yapamaz. Ancak, şu var, devlet basın örgütlerine doğru, anlaşılır bilgiyi vermek zorundadır. Gazeteci, idareden, düzgün, kolay, yıpranmadan denetleyerek bilgi alma imkanına sahip olmalıdır. Devlet bunu sağlamak zo-

rundadır. Ama böyle yapmayıp, her devlet memuru basına bilgi vermeye kalkarsa, bu kaos olur ve işin sonu gelmez. Şimdi, bizim TRT memurlarına bilgi açıklama hakkı verin, bakın neler söylenir, seyredin. O zaman, her memur, bir diğerinin "kurdu" olur. İdare demek hiyerarşi demektir. Hiyerarşi demek, insanların belli kurallara göre yükselmesi, belli kurallara göre konuşmasıdır. Siz bir hiyerarşik yapıda herkesi en tepeye getiremediğinize göre, herkese idarenin bilgi ve belgelerini açıklama yetkisi de veremezsiniz. İnsanlar yarışacaktır, yarışın da kuralları konulmuştur. Ancak, bu kurallara rağmen, yarış içerisinde olan insanlar her zaman yarış kurallarını bozabilmektedirler. Yarışı kaldırmanız mümkün mü? Herkesi genel müdür yapamıyorsunuz, değil mi? Bazı adamlar aşağıda kalacak, bazı adamlar yukarı çıkacak. Şimdi bu mekanizma içerisinde, bu yapı içerisinde, her memur kişiye idarenin eylemlerini ve işlemlerini açıklama imkanını verirsiniz ne olur, ne tahmin edersiniz? Tabii, büyük ihtimalle, herkes herkes hakkında yalan söyler, herkes herkesi ihbar eder. İnsanlar, idareden bilgi vermek görüntüsü altında partililik yaparlar. Ben, bir tarihte Adana sıkıyönetim bölgesinde görevliydim. Orada adli müşavirlikte görev yapıyordum. Sıkı yönetim var, rutin işleri yapıyoruz. Güneydoğu, Malatya filan bize bağlı, oranın bir nüfusuna baktık, bir de bize gelen ihbar dilekçelerine baktık, bize 800 bin tane ihbar dilekçesi geldi. Hemen herkes herkesi ihbar etmişti. Daha sonra bir kanun çıktı. Dediler ki, kim kimi ihbar ediyorsa, dilekçesinin altına ismini doğru yazacak. Olay budur. O nedenledir ki, memura yaptığı işi açıklama hakkı vermek, basınla memuru karşı karşıya getirmek olur. Bu memura bir şey kazandırmadığı gibi, basın hürriyetini de tahrip eder. Ancak, şu var; idare basına, doğru, kolay, anlaşılır, hızlı ve ucuz bilgi alma imkanını kurumsal olarak sağlamalıdır. Çok eksikler olmakla birlikte, bugün, mevcut düzenlemenin, yani her memur kişinin açıklama yapmaması ilkesinin doğru olduğu kanaatindeyim. basın haber alacak diye, devletin memurunu, "ispiyoncu" yapamazsınız. O zaman idareyi, memuru tahrip edersiniz, basını da tahrip edersiniz.

.....Az önce habercinin vazifesinin haberi izleyip tarafsız bir gözle aktarmak olduğunu ilettiniz. Bunun yanı sıra habercinin kendi bir olay yaratıp da bunu kamuoyuna iletir veya sunarsa bunun kışkırtıcı ajan olduğunu söylediniz. Son zamanlarda, özellikle özel televizyon kanallarında yaygın bir uygulama var, bir kavram var ve genellikle tanımı oldukça geniş bir alan gördüğüm kadarıyla. Özel haberde benim dikkatimi çeken, genellikle haberlerin çoğunun muhabir tarafından kurgusal bir şekilde yapıldığı ve aktarıldığı. Bu

konuda birçok örnek var. Son derece masum bir örnek anlatıyım. Oldukça hormoal dengesizliği ve kiloları olan bir çocuk var, bir köyde yaşıyor, bu bir haber. Ne derece haber değeri olduğu tartışılır belki. Muhabir yanına gidiyor, konuşuyor, haberini yapıyor. Daha sonra çocukla doktor bir araya getiriliyor ve çocuğun zayıflama aşamaları aylarca dans eden kilolu çocuk görüntüsü eşliğinde bizim hafızamızda silinmiyor. Bu basit bir örnek olabilir. Bu özel bir haber mi? Bu özel haber ise kurgusal bir anlatımı var mı ve basit bazı masumane örneklerde olmayabilir zaman zaman. Sizce bu doğru mu yanlış mı, cezai müeyyidesi var mı?

Şimdi, “haberın kuruluşu” meselesiyle karşı karşıyayız. Haber, aslında kuru bir beyandır, kuru bir görüntüdür, değil mi? Haberi renklendirmek, yani haberi çekici, lezzetli kılmak dediğimiz bir olay var. Habere çekicilik, lezzet vermek, gazetecilik mesleği sınırları içerisinde. Biz kamu televizyonculuğu apıyoruz. Bizim sorunumuz, “protokol haberciliği” yapmak olayıdır. Gerçekten, bizim haberciliğimize bakarsanız, haberciliğimizin niteliği yüksektir, ancak çekiciliği, lezzeti azdır. Şimdi, gerçekten habercilik bu mudur, yoksa gazetecilik kuralları içerisinde habere çekicilik, lezzet mi katmaktır.

Habere lezzet katmak ne demektir? Sözle görüntü arasında uyum sağlamak demektir. Sözle görüntü arasında bağıntı ne olacak, ne kadar söz ne kadar resim kullanılacak, hangi çeşit resim kullanılacak sorularını çağrıştırmaktadır. Elbette, haber dediğiniz zaman, sadece dar anlamda siyasi haberleri anlamamalıyız. Siyasi haber, haberde sadece bir sektördür, bir bölümdür, insan hayatının bir yönüdür, tümü değildir. Sağlık haber değil mi? Sağlık haber olamaz mı, tarım, vb. haber olamaz mı? Beşeri faaliyet nerede varsa, beşeri faaliyetinin olduğu yerde haber vardır. İnsanın tüm tezahürleri haberin konusudur. Dolayısıyla, dar anlamda siyasi haber dışında böyle bir haberi de verebilirsiniz. Kuşkusuz, verdiğiniz zaman, lezzet de katabilirsiniz. Bunu yaparken hukuk pek fazla karışmıyor. Kişilik hakları zedelenmemişse, haberin konusu olan kişinin, kişilik hakları zedelenmemişse, hukukla ilgili bir durum yoktur. Kişilik hakları zedelenmişse, zaten kişiye hak tanınmıştır. Kişi hakkını kullanmayınca, demek ki, o kişinin kişilik hakkı zedelenmemiş. O zaman ne ortaya çıkıyor? Siz sadece hukuk kuralları ile bağlı bir meslek mensubu değilsiniz, siz aynı zamanda kendi ettiğinizle, kendi etik kurallarınızla bağlısınız. Bunun sonucu olarak toplumun değerlerini incitmemek durumundasınız. burada, bir çelişki ortaya

çıkıyor. Toplumun değerlerini incitmeyeceğim diye acaba ben haberi vermeyecek miyim? İşte, o da gazetecinin bileceği iş. Ama, eğer gazeteciler hep toplumun değerlerine saygılı olmuş olsaydı, herhalde bugünkü ilerlemeye de gelmemiş olurduk. İşin gerçek tarafı şu. Sizler bizlerden biraz farklısınız. Sanatçılar bizlerden biraz farklı kişiler. Tabirimi mazur görün. Ben eni boyu belli bir adamım, sanatçının eni boyu belli değil. Sanatçı, biraz uçuk bir kişi. Hayal ediyor adam ve bir gün o hayali gerçekleşiyor. Sanatçı bir hayalin peşinde koşan adam. Lafontaine'i çok severdim, bizim Orhan Veli de çevirmiş. Daha sonra ben Lafontaine'e kızmaya başladım. Onun bir karıncası, bir de ağustos böceklerine ihtiyacımız var. Karınca benim diyor, çizgileri bellidir, küp şeklinde ol dersen küptür, kare şeklinde ol dersen karedir, o kadar. Ağustos böceğinin biçilmiş şekli yoktur. Oynaktır, uçuktur. Toplumun ağustos böceklerine de ihtiyacı vardır. Toplumun uçuklara ihtiyacı vardır. Uçuklar olmazsa, moda olur mu? Bana şimdi deseler ki, hangi punkçular var, saçını öyle yap gez deseler, ben yapamam, ben gezemem. Ama adam çıkıp geziyor. Hatırlıyorum, çuval elbise, modası çıkmıştı, hanımların çuval elbisesi vardı. O zamanlar Ankara'da çuval elbiseyi kimse giyemezdi, çünkü giyeni kovalarlardı. Uçuklar olmasaydı çuval elbise Ankara'ya girer miydi? Moda olur muydu? Hanımların kot giymesi, çok büyük bir mesele olmuştur, kıyamet kopmuştur. Uçuk hanımlar olmasaydı kötü gündemimize sokabilir miydiniz, bugün kotun bir problemi var mı? Öyleyse, çekici, lezzetli haber, gazetecinin sanatçı kişiliğiyle, yaratıcı kişiliğiyle ilgilidir. Haberi verdiği zaman ona lezzet katması, gazetecinin sağ duyusudur, sanatçı kişiliğidir. Haberi öyle verecek ki, haber, özü ve verilişi itibarıyla kişiyi küçültmeyecek, kişiyi yüceltecek. Kişi özürlü olabilir. Elbette, deliyi de verebilirsiniz, bir akıl hastasını da. Ancak, kişi olarak onu haberinizle küçültemezsiniz, onurunu zedeleyemezsiniz, sakatlığı acınır, ayıplanır bir özür olarak gösteremezsiniz. Kısacası; insan haysiyetine saygılı olmak zorundasınız. Hiç kimse, hiç bir adla, bir başkasının alay konusu değildir. bizde olan yanlışlık budur.

.....

Soru.....

.....

Efendim , söyleyeyim, insan bünyesinin bir niteliği var, maa-
lesef insan ölümlü. Toplumlar hastalanıyorlar, özürsüz toplum

henüz icat edilmiş değildir. türkiye'yi ele alırsanız, Türkiye'de bizim sorunlarımız var. toplumu büyük ölçüde rahatsız eden sorunlarımız var, sokak rahat değil. Örneğin, en basitinden, dün sokakta iki "adam" karşı karşıya geldi. Hiç karşı karşıya gelmemesi gelen iki adam memur ve polis. Memur ve polis nasıl karşı karşıya gelir? Anlamak kolay değil. Ama biz, o beceriyi gösterdik. Memurla, memur polisi karşı karşıya getirmek becerisini gösterdik. Memur ne yapıyor, kardeşim ben yürüyeceğim, ben sendika istiyorum diyor. Bu hükümet bana sendika kurma hakkı vermedi, ben yürüyeceğim diyor. Polisin görevi ne, bunun düzgün, anlaşılır, kimseye çatmadan, vurmada, kırmada birisinin gelip dövmesine meydan vermeden düzgün bir yerde yürütmek ne mümkün. Birbiri ile hiç ilişkisi olmayan, çatışması söz konusu olmayan iki unsur birbirini dövdü. Hadi çıkın işin içinden. biz hastayız, hasta durumumuza bakarak yargılama yaparsak yanlış yaparız. Bir topluma baktığınız zaman, toplumda belli oranda suç işlendiğini görürüz. Bazı yazarlar, belli bir oranda suç işlenmesini toplumun diriliği sayıyor. Size bir örnek vermek isterim. Benim memleketimden bir arkadaş, doktor, bana dedi ki sen hukukçusun, bir yazı yaz, dergi çıkarıyoruz. Hapishaneyi yaz, hapishanede hiç kimse yok. Gerçekten, bizim memlekette hapishane bomboş. Suç işlenmiyor ki. Oraya çok çok uygar diyorlar. O kadar uygar ki, suç işlenmiyor. Okul açmışsın, cezaevi kapanmış. Ne güzel laf. Bir inceledim, neyi gördüm biliyor musunuz? bizim memleket meğer ölmüş de haberimiz yokmuş. yaş ortalamasının 60 olduğu, ticaretin, sanayinin, zanaatın olmadığı, hiçbir şeyin olmadığı bir yerde zaten suç işlenmez. benim memleketim meğer uygar değilmiş, ölmüş. Keşke hapishanesinde bir iki adam olsaydı, hiç olmazsa yaşadığımızı anlardık. Git kardeşim dedim, ben sana yazı maazi yazamam. Beşeri özü gidermek, çoğu kez mümkün değildir. Toplum da beşeri bir kuruluştur, beşeri iradeyle kurulan bir kuruluştur. Dolayısıyla beşeri özü nasıl gidere miyorsak, toplumdaki özü de gidere miyoruz. Önemli olan ne, bu özrün düzenden düzensizliğe, yani "kaosa" gitmemesidir. Toplum neyin karşıtıdır, kaosun karşıtıdır. Düzeni bozan düzensizlik bir düzen haline gelirse toplum biter. Amerika'da böyle bir durum olduğunu hiç sanmıyorum, çünkü öyle bir şey olsa bu adamlar dünyaya hükmedemezler. Hala bunlara bağırırmaktan, "defol Amerikalı" demekten kendimizi kurtaramadık. Amerika'da herşey batmış da biz neden buradan bağırıyoruz, defol Amerika diyoruz, bak adam bize para da vermedi, git işini düzgün yap gel, ben sana IMF'den para vereyim, yoksa hadi güle gele dedi. Hani bu tükenen Amerika nerede? Yanlıştan kaçınmalıyız.

.....

Soru.....

.....

Hanımefendi, bugün üretilen bilgilerin yüzde 90'nunun Amerika'da üretildiği iddia ediliyor. Amerika'da kaç üniversite var biliyor musunuz? Üç bin üniversitenin olduğu söyleniyor. Bir bilim pazarı kurulmuş, insanlar canavar gibi yarışıyor. Amerika'nın problem şu. Bozulma değil. Bu bilgisayar denen aleti kim icat ettiyse dünyaya en büyük kötülüğü yaptı. Kılık kıyafetimizi bile değiştirdi. Bilgisayar uzaya sizi götürdü. Bilgisayar olmasaydı siz uzay hesaplarını yapamıyordunuz. Bilgisayar aynı zamanda çok gelişmiş bir hesap makinesi. Bilgisayar hesabını yapıyor, buradan ay'a adam gönderiyor. Bilgisayar insanların elbisesini de değiştirdi, garip garip elbiseler çıktı ortaya, garip yaşantılar çıktı. Bugün başka bir şey daha çıktı, canlı kopyalamak. Artık, canlı kopyalanabiliyor. Yani, 21'nci Yüzyılın insanı bir farklı olacak. Ne olacak, ben de bilmiyorum, siz yaşayacaksınız, göreceksiniz, ama bugünden hazırlanmak lazım. Amerika'nın bozulmuşluğu nerede. Irak bir hava attı. Amerika gerekeni yaptı. Biz geçmişte Irak'a özeniyorduk. Arap sosyalizmi diye, hatta bizim fakülteye Kaddafi'nin bir iki adamı geldi. Hayranlıkla bakmıştık. Kaddafi kim ki sosyalizmi ne olsun, sosyalizmi keşke bilse, Marks'tan acaba ne okumuş? Bize nutuk çektirdiler. O zaman petrole çok ihtiyacımız vardı. Saddam hava atıyor. Avrupa'dan iki tane adam getirmiş, petrol parasını vermiş, iki cihaz kurdurmuş. Amerikalı kaç gün içerisinde binlerce adamı yığı, düşünebiliyor musunuz? Uçakları, gemileri getirdi. Söyler misiniz neresi bozukmuş bu Amerikanın?

Bugün dünyadaki problem şudur; gerçekten dünya bir düalizm midir, yoksa bir monizme mi gidiyor? Yakın zamana kadar bir Amerika, bir Rusya vardı. Biz de iki kampa ayrılmıştık. Bütün dünya böyleydi. Bir yarımız Amerika'dan oluyorduk, öteki yarımız öteki taraftan oluyorduk. Zaten işimiz birbirimizle kavga etmekte, işi yürüttüp gidiyorduk.

Bir gün beklemezken, Rusya yıkıldı. Kırgızlara sordum neden yıkıldınız, derdiniz neydi, bizi rahatsız ettiniz, bizim düzenimiz iyiydi, siz yıkıldınız arada kaldık biz. Şimdi, dünya kaldı tek başına, ne olacak? Amerikalı bir oyuncak buldu, Saddam'ı buldu, ikide bir Saddam'la oynuyor. Biz ne olacağız bir düşünün bakalım.

Kırgızlara sordum, Kırgızların ödü pathiyor Çin'den. Bir de biz yönetim mucizesinden bahsediyoruz. Altmış milyonluk ülkeyi yönetemiyoruz. Bizde yedi iklim var. Ben Bayramda Muğla'ya gitmiştim. Muğla'dan buraya gelinceye kadar çok iklim gördüm, kar yağdı, yağmur yağdı, soğuk, sıcak oldu. Bura cennetmiş dedim. Biz 60 milyonluk ülkeyi yönetemiyoruz, Çinli bir milyarlık ülkeyi yönetiyor. Öyle kolay değil o iş. Bırakalım öyle hava atmaya da oturup ne yapacağımızı düşünelim, düzgün düşünelim. Dünyada bu işleri bilen sadece biz değiliz, başkaları da biliyor. Bir milyar insanı düzene koyacaksınız. Biz burada "iki şak şukla" işi idare edip götürüyoruz. Bunun yanında bazı ülkeler var, onlar daha düzgün yaşıyor. demokrasi standartlarını getirdiler. Ben İtalyan RAI televizyonunu seyrediyorum. Adamlar "hürriyet meselesini" tartışmıyor, halletmiş. Ekonomiyi tartışıyorlar. Avrupa para birliği olacak, ne olacak... Okul birliği olacak ne olacak, onu tartışıyorlar. Liretin değerini, enflasyonu tartışıyorlar. Biz, şükür, enflasyondan vazgeçtik, yüzdeyüzünüzünde seyreden enflasyonla yaşamaya alıştık, memnunuz, idare edip gidiyoruz.

Burada şunu söylemeliyim, bugün gerçekten kamuoyu ile demokrasi arasında bir bağıntı varsa, kamu oyunun yarıtılması dediğimiz olay radyo-televizyon yayıncılığı ile ilgili bir olay ise, Türk demokrasisinin bugünden daha ileriye gitmesi, daha mutlu yaşamamız, insanlarımızı daha düzgün yatamanın tek yolu, demokrasiyi özümsemiş basın-yayın kuruluşlarının çokluğu ve çeşitliliğidir. Basın-yayın sizlersiniz. Sizler ne kadar hazırlıklı, ne kadar ileri düzeyde olursanız, bu topluma o kadar çok katkı götürürsünüz. Türk demokrasisinin anahtarı, siyasilerin değil, sizlerin elinde. O nedenle hepimize teşekkür ederim. Dilerim, bu anahtarı hepimizin daha mutlu yaşaması için kullanırsınız. Böyle olursa, gerçekten biz karıncalar, siz ağustos böceklerine minnettar kalırız.